een uitgave van de
Vereniging voor Pieters- &
Academiewijk en Levendaal-West
www.palleiden.nl

HART VAN DE STAD KRANT

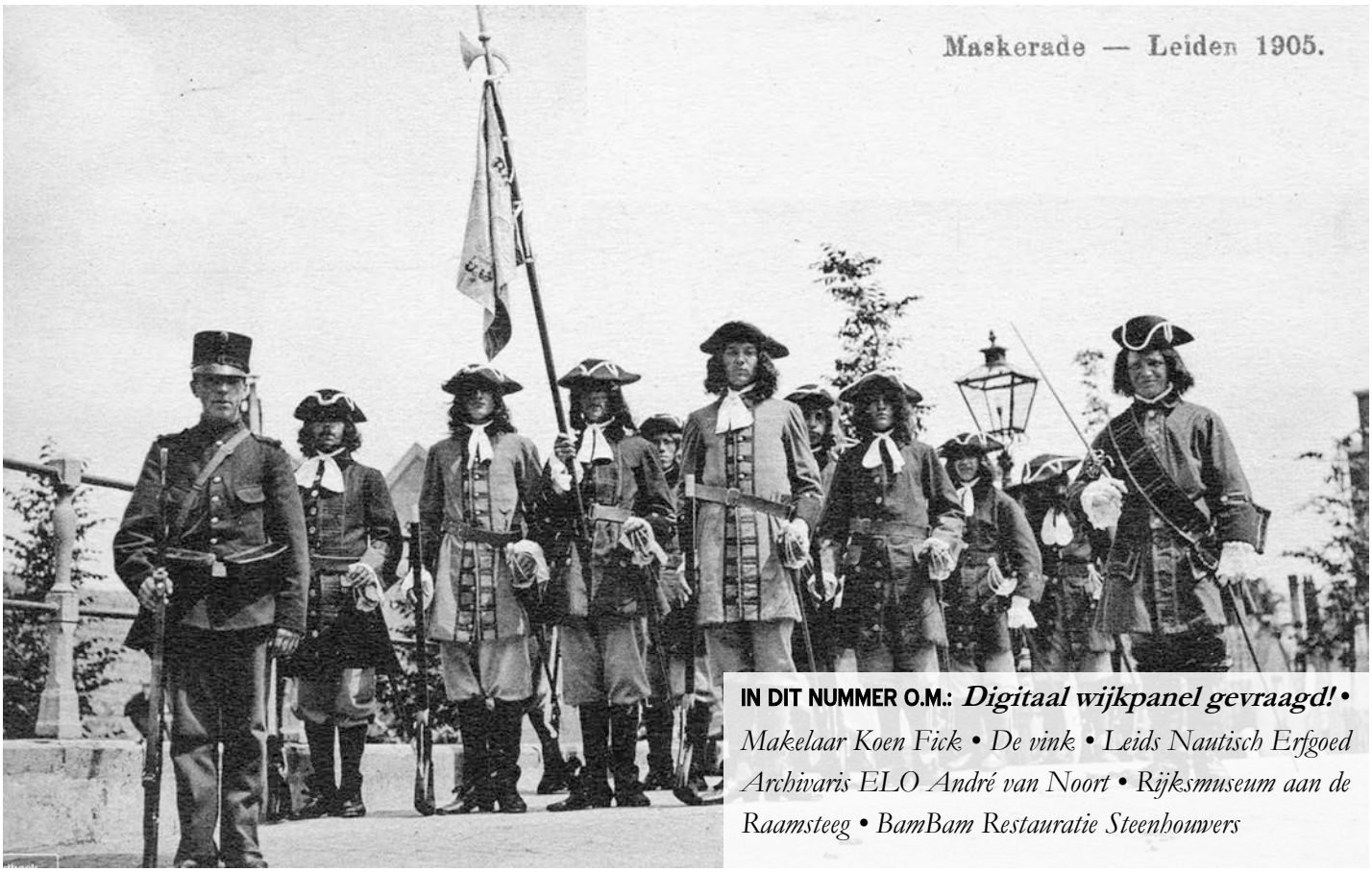

IN DIT NUMMER O.M.: ***Digitaal wijkpanel gevraagd!*** • *Makelaar Koen Fick* • *De vink* • *Leids Nautisch Erfgoed Archivaris ELO André van Noort* • *Rijksmuseum aan de Raamsteeg* • *BamBam Restauratie Steenhouwers*

REACTIE PAL LEIDEN OP

CONCEPTNOTA EVENEMENTENBELEID

door Fred van der Loo

'Ambities zijn oké, maar praktisch verandert er nauwelijks iets'. Met die woorden reageerde PAL Leiden onlangs op de gemeentelijke conceptnota 'Evenementenbeleid Leiden 2020'. In zijn reactie benadrukt het bestuur nogmaals het belang van een goede balans tussen levendigheid en leefbaarheid. Een pleidooi, dat ook te lezen is in de reactie op de concept Woonvisie van B&W in deze krant.

Hoewel de gemeente op zoek is naar evenementen die meer passen bij het profiel van de stad, een lijn die PAL Leiden van harte ondersteunt en waar ook enkele goede voorbeelden van worden genoemd, zijn het de eerstkomende jaren toch weer vooral de decibellen producerende volksfeesten die overheersen. Daarbij wordt in de nota weinig tot geen begrip getoond voor de ervaring van geluid als lawaai en de gezondheidsrisico's die daarbij worden gelopen. Wel wordt gelukkig eindelijk erkend dat in een historische binnenstad evenementen van categorie 3…

Lees verder op de volgende pagina >>>

Nummer 157
December 2019
oplage 3000
Redactie Marjolijn Pouw
Charlotte Boschma
Els Olden
Carla van der Poel

De volgende krant verschijnt april 2020. Inlevering van stukken uiterlijk 20 maart 2020 via redactieHvdS@palleiden.nl.

helemaal niet en van categorie 2B eigenlijk niet meer passen, maar het blijft ook in deze nota bij mooie woorden. Dat is teleurstellend, te meer daar het college onverkort en zonder enige toelichting vasthoudt aan de huidige geluidsnormen, ondanks goed inpasbare adviezen van de Omgevingsdienst op dit punt.
PAL Leiden is er een groot voorstander van dat de beste beschikbare technieken worden toegepast ter voorkoming of beperking van hinder voor de omgeving en adviseert daarom het college te experimenteren met het gebruik van nieuwe technieken om geluidsoverlast tegen te gaan, zoals ook in andere grote steden gebeurt, waaronder Amsterdam. Daarbij pleit PAL Leiden tevens voor het opzetten van een systeem van permanente geluidsmeting bij het opsporen van overtredingen, aangezien ook op het gebied van geluidsoverlast het gebrek aan goede handhaving een veelgehoorde klacht is. Tenslotte dringt PAL Leiden erop aan om gedegen onderzoek te doen naar het economische effect van evenementen. In de conceptnota wordt gesteld dat evenementen zorgen voor meer bestedingen en belangrijk zijn voor het aantrekken van studenten en bedrijven, maar een gedegen (wetenschappelijke) onderbouwing van deze mening is helaas nergens in de nota terug te vinden. (De volledige tekst van de reactie is te vinden op www.palleiden.nl). •

steun het Leids Carillon Genootschap

Het muzikale hart van de stad

Als het carillon van het stadhuis of de Lodewijkskerk speelt, slaat het muzikale hart van de stad. Help mee om dat hart levend te houden en word donateur voor € 25 per jaar!
leidscarillongenootschap@gmail.com
www.leidscarillongenootschap.nl

BESTUUR

LAW PARK LEIDEN

door Wim Brugman

Op 30 september vond er in het Kamerlingh Onnes gebouw een door de universiteit georganiseerde buurtborrel plaats. Namens PAL Leiden waren aanwezig de voorzitter Aart Martin de Jong en bestuurslid Wim Brugman. Daarnaast waren er nog een aantal buurtbewoners en de nodige mensen van universiteit en gemeente.

Het zij gezegd: het was een zeer verzorgde borrel met soep, broodjes en drankjes. Ook de ontvangst was allervriendelijkst. Op een gegeven moment nam de decaan van de juridische faculteit, Joanne van der Leun, het woord. Nadat zij eerst had verteld hoe het er voorstond met de juridische faculteit en dat de verbouwing van het Kamerlingh Onnes gebouw zeer succesvol was verlopen, deelde zij mee dat zij net als Martin Luther King een droom heeft. Deze voorziet in een juridische campus die het Steenschuur, de Raamsteeg en de Doezastraat moet omvatten. Met een goed Nederlands woord duidt zij dit aan als 'Law Park'. In haar droom neemt met name het voormalige Natuurhistorisch Museum een belangrijke plaats in. Hierin zouden aan de juridische faculteit gerelateerde activiteiten moeten plaatsvinden, zoals een (klein) advocatenkantoor en onderzoeksinstellingen op juridisch gebied. Studenten kunnen daar dan stage gaan lopen. Volgens haar zeggen is het absoluut niet de bedoeling dat in het gebouw colleges gegeven zullen worden. Mevrouw van der Leun gaat een kwartiermaker aanstellen die haar droom verder moet uitwerken. Zij zegde toe dat het resultaat hiervan met de buurt zal worden besproken.
In de discussie die na haar inleiding plaatsvond, werd haar droom van de nodige kanttekeningen voorzien. PAL Leiden wees onder meer op de dominante positie die de universiteit zo langzamerhand heeft in de stad, de gevolgen die dit met zich brengt en de onevenwichtigheid tussen wonen en andere activiteiten. Door een bewoner werd medegedeeld dat thans een aantal starters in het gebouw goed bezig is en dat het wel erg sneu zou zijn als deze weer zouden moeten vertrekken. Overigens wees de beheerder van het gebouw erop dat er sprake is van een huurcontract met het rijk (eigenaar van het gebouw) van onbeperkte duur en dat het niet geschikt te maken is voor bewoning, vanwege het ontbreken van vloeren in verband met de oorspronkelijke functie als opslagplaats. Tot slot: dromen zijn vaak bedrog. Laten we hopen dat dat met deze droom ook het geval is. •

Voormalig Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in de Raamsteeg, foto Esther Kok

BAM BAM
RESTAURATIE STEENHOUWERS

Bambam Restauratie Steenhouwers
Langegracht 70 C
2312 NV Leiden
071 8795794
06 51911160

www.stoeppaal.nl
www.bambamsteenhouwers.nl

BENT U AL LID VAN ONZE WIJKVERENIGING?

We hebben uw steun hard nodig!
Dit weekeinde ontvangt u samen met zo'n 3000 andere bewoners van onze wijk de nieuwe Hart van de Stadkrant. Wat velen van u zich waarschijnlijk niet direct realiseren is dat deze gratis uitgave een grote aanslag doet op het budget van de wijkvereniging. Hoewel de krant een oplage heeft van 3000 exemplaren en in de hele wijk gratis wordt verspreid staat de teller van het aantal betalende leden op dit moment op nog geen 250. Daar kunnen er nog wel wat meer bij zou je zeggen.
Behoort u tot de bewoners die de krant wel ontvangen maar nog geen lid zijn en wilt u de wijkvereniging ook financieel ondersteunen? Meld u zich dan vandaag nog aan via onze website **www.palleiden.nl**. Kies het kopje AANMELDEN en het wijst zich verder vanzelf. Voor slechts €10 per jaar steunt u de wijkvereniging met uw bijdrage.

Alle geregistreerde leden hebben een factuur voor 2019 ontvangen en bijna iedereen heeft intussen betaald. Bent u van mening wel lid te zijn maar heeft u geen factuur ontvangen dan is de kans groot dat uw adresgegevens bij ons niet bekend zijn. Stuur in dat geval een e-mail met uw gegevens aan info@palleiden.nl .
Een briefje per post kan ook:
t.a.v. secretariaat PAL Leiden
Levendaal 6-b, 2311 JL te Leiden.

DE SCHILDERSCOMBINATIE
sterk werk

Mike Omtzigt
Levendaal 6a, 2311 JL Leiden, 06 - 52 69 50 48
www.deschilderscombinatie.nl

BESTUUR

DIGITAAL WIJKPANEL: DRAAGVLAK GEVRAAGD

Het lijkt mode te worden om de rol van wijkverenigingen te minimaliseren. Zo spreken 21 horecaondernemers en evenementenorganisatoren in hun zienswijze op het Evenementenbeleid 2020 laatdunkend over clubs met besturen bestaande uit pensionado's die eigenlijk hun wijkbewoners niet vertegenwoordigen en spreken raadsleden van o.a. de huidige coalitie publiekelijk hun twijfel uit over het draagvlak van wijkverenigingen. Tot zover de door Leiden nagestreefde burgerparticipatie. Kennelijk is men bang geworden of wenst men ons niet serieus te nemen. Zoals Freek de Jonge in zijn jonge jaren eens schamper opmerkte waar het om het demonstratierecht ging: "u heeft een mening, kom er voor uit, er wordt direct geschoten!"

Maar toch… Dit soort signalen moeten we als PAL Leiden wel serieus nemen, juist omdat ze niet (geheel) waar zijn. Maar ook dat kunnen we zuiver op grond van getallen niet bewijzen. We hebben inmiddels 253 betalende leden, maar een veelvoud van onze wijkbewoners is nog geen lid. Regelmatig proberen we via enquêtes de mening van onze wijkbewoners te peilen en daarmee het draagvlak voor onze standpunten te vergroten. Maar we willen meer en directer. Vandaar de oproep in de vorige editie van de Hart van de Stadkrant om u op te geven voor een in te stellen wijkpanel.

Tot dusver meldden 20 wijkbewoners zich aan, maar dat moeten er meer worden, heel veel meer. Doet u mee?
Wilt u actief met ons meedenken en heeft u belangstelling om deel uit te maken van dit panel dan hoeft u alleen maar uw naam, adres en e-mailadres aan ons door te geven zodat wij u kunnen benaderen met een specifieke vraag over een bepaald onderwerp. Hoe meer mensen uit de wijk zich aanmelden voor dit panel hoe beter wij in staat zijn om ons werk voor u te doen.

Help ons en meld u aan voor het PAL Leiden WIJKPANEL via info@palleiden.nl

BESTUUR

LEIDSE REMBRANDTDAGEN

door Adri Klaassen

Een evenement en een evenemententerrein erbij? | In juli werd twee dagen lang het evenement Leidse Rembrandt Dagen gehouden, met de Pieterswijk als middelpunt. Volgens de organisator was het een eclatant succes en zetten 320 figuranten, onder wie ook wijkbewoners, voor zo'n 25.000 bezoekers de wijk terug in de Gouden Eeuw door het uitbeelden van 17e eeuwse ambachten en opvoeren van spectaculaire toneelstukjes.

Rembrandtdagen op het Rapenburg, foto Marjolijn Pouw

Ongetwijfeld was dit uitstekend georganiseerde evenement een groot genoegen voor velen, maar er zijn ook kanttekeningen. Wat de wijkvereniging betreft zou het dit jaar gestarte Rembrandtfestival niet jaarlijks, maar bijvoorbeeld om de drie of vijf jaar kunnen plaatsvinden. Maar dan wel zonder de ambitie om steeds groter, mooier, en luidruchtiger te worden. De afsluiting van een hele wijk als evenemententerrein achten we ontoelaatbaar uit het oogpunt van veiligheid, overlast en de inperking van de bewegingsvrijheid van de bewoners. Het Rembrandtfestival dreigt een verdringingsevenement te worden en de bewoner te degraderen tot een suppoost of conciërge van een openluchtmuseum.

Voeg daarbij het voornemen van de organisator om volgend jaar (ook het Pilgrim Jaar) beduidend meer bezoekers te trekken, toneelstukjes in het Engels op te voeren en eventueel hier en daar wat (zwak) versterkte muziek in te zetten en dan lijkt er toch sprake te zijn van het verder uitbouwen van het merk Rembrandt tot een toeristentrekker, met alle gevolgen van dien.

Daarom heeft de wijkvereniging een kleine enquête gehouden onder de wijkbewoners. Daaruit blijkt, niet verrassend, dat de meningen verdeeld zijn. Sommige zijn positief, andere kritisch of (uitgesproken) negatief. Een van de belangrijkste kritiekpunten is wellicht de mogelijke jaarlijkse terugkeer van dit evenement. Dat lijkt toch teveel van het goede.

Het lijkt er dus echt op dat de wijk er weer een evenement bij heeft. En dat niet alleen, de wijk zelf dreigt te verworden tot een evenemententerrein met straks eventueel verplichte bewonerspasjes, zoals nu het geval is op het 3 October evenemententerrein Nieuwe Rijn, Gangetje en Botermarkt. Enig sonderen leert dat daarover, zij het niet altijd duidelijk uitgesproken, een grote onvrede heerst. Deze groeiende frustratie kan wellicht als een veenbrand in de binnenstad betiteld worden.

Hartenkreet van een wijkbewoner (v): 'Als bewoners hebben we ons thuis ook als rustpunt nodig…Leiden zonder toeristen is geen dode stad, Leiden zonder z'n gewone inwoners wel!' •

BUREN

MAKELAAR KOEN FICK

door Marjolijn Pouw

Wie kent niet Fick Makelaardij B.V. op de Doezastraat? Koen Fick zette deze bijna 30 jaar geleden op. Hij richtte zich aanvankelijk op de wensen van klanten die een huis zochten, later werd het een mix van vraag en aanbod. Sinds kort doen Koen en zijn echtgenote Mirjam de Wit, ook makelaar, de makelaardij vanuit huis. Koen wilde korter gaan werken, omdat hij meer tijd wil vrijmaken voor het tekenen, schilderen en zeilen dat hij zo graag doet. De winkel in de Doezastraat staat daarom te huur.

De makelaars Koen Fick en echtgenote Mirjam de Wit op de Vlietbrug, foto Hans Klop DigiPhot

De makelaardij in

Koen Fick: 'Dat ik de makelaardij in ging lag niet voor de hand, ik kom niet uit een zakelijk nest. Mijn moeder zag in mij een weeshuisdirecteur en na de HBS ging ik Pedagogiek studeren in Leiden. Dat was zo gortdroog dat ik er al gauw mee stopte. Omdat ik ook grote belangstelling had voor stedenbouw en natuur en milieu heb ik me ingeschreven bij de Hogere Tuinbouwschool in Boskoop, waar je de Tuin- en Landschapsarchitectuur kon volgen. Boskoop was een plaatsje zonder enig

studentenleven, er was helemaal niks te doen. Voor vertier ging je naar Gouda of Leiden, dat een bloeiend studentenleven had. Maar de laatste bus vertrok al vroeg en op de fiets heen en weer was ook niet alles. Boskoopse studenten brachten dus menige nacht door op een bankje. Leiden vond ik heel leuk, ook al vanwege mijn liefde voor historische gebouwen. Na mijn studie ging ik er bij een makelaar werken en schreef ik me in voor de makelaarsopleiding van de NVM. Die volgde ik buiten kantoortijd, want er moest brood op de plank— ik was inmiddels getrouwd. Het was hard werken, maar dat had ik er wel voor over want ik hield van de makelaardij. Ik haalde mijn diploma en werd in 1985 beëdigd als makelaar. Ik startte mijn eigen kantoor aan huis tot ik in 1992 in de Doezastraat neerstreek.

Met niks begonnen

'Ik begon met niks. Aanvankelijk richtte ik me niet zozeer op de begeleiding van de verkoop, maar op de kopers. Mij ging het erom dat zij na hun aankoop een huis zouden hebben dat bij ze paste en betaalbaar was. Klanten gaven me een zoekopdracht en dan ging ik aan de slag na de analyse van hun wensen en mogelijkheden. Omdat de meeste makelaars op de verkoop gericht waren was ik een uitzondering. Dat werd al gauw bekend en toen ging het ineens heel hard. Al gauw moest ik mensen in dienst nemen, omdat ik het werk alleen niet meer aan kon.

Klanten kwamen speciaal naar ons toe omdat ze van onze aanpak gehoord hadden. We zitten intussen alweer ruim 25 jaar in ons genoeglijke kantoor op de Doezastraat. Wel maakten we de omslag van aankoop- naar verkoopbegeleiding, maar we doen nog steeds beide. We zijn in de loop van de tijd een all round makelaardij geworden en opereren niet alleen in de binnenstad van Leiden, maar ook in de wijde omtrek.

Het leuke van makelaar zijn

'Als makelaar sta je heel dicht bij mensen die een beslissing nemen met verstrekkende gevolgen. Je raakt nauw bij alle afwegingen betrokken en gaat bijna deel uitmaken van de familie. Het blijft natuurlijk een zakelijke band, die na de uiteindelijke afhandeling van de aan- of verkoop meestal verbroken wordt. Soms houd je er vrienden aan over. Van de verkoop van hun huis kunnen mensen heel emotioneel worden. Die sluit een periode van hun leven af, ze hebben er vaak jaren met plezier in gewoond en laten het nu achter. Ze willen kleiner of groter gaan wonen, doordat de gezinssituatie is veranderd. Scheidingen zijn vaak ook erg treurig.

Ik heb een passie voor de geschiedenis van Leiden. De stad is zo mooi organisch gegroeid na de middeleeuwen. Per straat zijn er de gekste voorvallen te vertellen. Overal vind je beroemdheden die er hebben gewoond. Bijvoorbeeld Rembrandt, Jan Steen, Frans van Mieris en Mary Bey, de Zangeres Zonder Naam, maar ook minder goed bekendstaande personen zoals Goeie Mie. Er zijn boeken over volgeschreven. Je kunt ook het nodige vinden bij Erfgoed Leiden.

Als makelaar kom je achter al die gevels, vaak sta je versteld van wat je aan schoonheid aantreft. Ik vind het zo prachtig dat ik dat allemaal mag bekijken. Ik heb nog steeds het gevoel dat we dat erfgoed te leen hebben van de toekomstige generaties. De stad is maar betrekkelijk kort van ons.'

Veranderingen op de woningmarkt

'Op de woningmarkt is de laatste jaren een hoop veranderd. Toen ik in 1975 naar Leiden kwam was er nog niet zoveel gerestaureerd in de binnenstad. De stad was erg verpauperd en je kon voor een habbekrats een mooi, oud huis kopen en opknappen. Wie het kon betalen trok naar de omliggende dorpen of de stadsranden. Nu willen de mensen weer terug, het liefst naar een mooi gerestaureerd huis of appartement. De Pieters- en Academiewijk, Vreewijk, Pancras en het Plantsoen zijn erg in trek. De huizenprijzen stijgen navenant. Voor starters zijn er bijna geen woningen meer te krijgen. Leiden moet oppassen voor verdringingseffecten zoals in Amsterdam. Er worden nogal wat woonhuizen in kamers opgesplitst en sommige straten en grachten zijn in een horecaboulevard aan het veranderen. In plaats van overal in leegstaande winkel- of bedrijfspanden horeca te stoppen zou je er ook appartementen in kunnen bouwen. Daar is grote behoefte aan. Winkels zullen er gezien de ontwikkeling niet meer bij komen.'

Doezastraat richting Rapenburg rond 1900, fotograaf onbekend collectie ELO

Voor mij was de samenwerking met de architect en projectontwikkelaar bij de omzetting van de voormalige Huishoudschool aan Rapenburg en Groenhazengracht de kers op de taart en de kroon op mijn werk. Maar ik wil nog niet helemaal stoppen, ik ga van uit huis als eenmanszaak op kleine schaal nog wel even door. •

MAATWERK
Zoekt u een betrouwbare aannemer?
MaatWerk = kennis & vakmanschap
vrijblijvende offerte? | Bel Menno de Jong 06-29 50 25 70
Rapenburg 32 | 071-5891157 | www.maatwerk-leiden.nl

architectenbureau
ANTON DE GRUYL

AANKOOP BEGELEIDING - VERBOUW - RENOVATIE - RESTAURATIE

HOGEWOERD 149 2311HK LEIDEN TEL 071 5147984
info@antondegruyl.nl www.antondegruyl.nl

COLUMN

LEIDS GESLEUTEL

door Carlo van Praag

Parkeergarage Garenmarkt in aanbouw, foto Sonja Wagemans

Singelpark
Binnenkort heeft Leiden zijn eigen Formule-1 circuit. Voor joggers wel te verstaan. Het heet Singelpark.

Verkeer en parkeren
Vorige stadsbesturen hebben ons verrijkt (zo u wilt opgezadeld) met twee enigszins enorme parkeergarages, waarvan één in onze wijk, zodat wij voldoende autoverkeer aantrekken. Het huidige college daarentegen is wars van auto's en neemt kloeke maatregelen om deze buiten de deur te houden. Zo is een tiental (toegegeven niet-officiële) parkeerplaatsen bij Leiden Centraal opgeheven om plaats te maken voor bloembakken. Het afhalen van treinpassagiers wordt daardoor natuurlijk bemoeilijkt. Mijn oma komt daarom niet meer met de trein naar Leiden. Zij pakt de auto. Ik heb daarover met de gemeente gebeld en die heeft besloten de (toegeven niet-officiële) parkeerplaatsen weer open te stellen. De bloembakken zijn nu weggehaald. Het was wel weer een apart project dat de nodige maanden vergde. Ik weet niet of de gemeente zichzelf hieraan heeft gewaagd of dat het is uitbesteed. In elk geval komt oma weer met de trein. Totdat de parkeergarage klaar is. Dan neemt zij natuurlijk de auto.

Parkeergarage Garenmarkt in aanbouw, foto Sonja Wagemans

Evenementen
De bewoners van de binnenstad beginnen wat moe te worden van alle evenementen. De gemeente heeft daar kennis van genomen en besloten er wat aan te doen. Nee, het aantal evenementen wordt niet verminderd, maar wat meer over de stad gespreid. Tevens wordt er een evenementsvrije dag ingesteld, vermoedelijk ergens in februari. Precieze datum, aanvangstijd en locatie worden nog bekend gemaakt. Bij een bevredigende opkomst is het project wellicht voor herhaling vatbaar. Leiden is immers een stad van tradities. •

DIEREN

DE VINK

door Jacques van Alphen

Zingende vink, foto Internet

De vink en het raadsel van de regenroep
In de tijd, niet eens ver in ons verleden, dat buienradar en meteorologische modellen nog geen rol speelden in de weersvoorspelling, werden dieren gebruikt als informatiebron over naderende regen of onweer. Het keuzepakket voor zo'n weersvoorspeller bestond uit kwartelmannetjes, boomkikkers en weeralen. De voorspellende activiteit van de eerste twee soorten beperkte zich tot de zomer. De mensen die zich de aanschaf van zulke dieren niet konden veroorloven waren aangewezen op informatie van dieren in de natuur. Daar waren allerlei vogels waarvan gedacht werd dat ze meteorologisch begaafd waren: vink, merel, goudplevier, roodkeelduiker, boomkruiper, groene specht, wulp en regenwulp en de eerdergenoemde kwartel. Nu valt het niet altijd mee om op tijd een roodkeelduiker of een regenwulp te vinden om te weten of we het droog houden, al moet worden gezegd dat de regenwulp veel minder zeldzaam is dan Maarten 't Hart ons wilde doen geloven.
De afweging tussen de beschikbaarheid van bepaalde weersvoorspellers en de betrouwbaarheid van hun voorspellingen zou waarschijnlijk snel leiden tot de keuze van algemene soorten die ons de nodige informatie verschaffen terwijl we nog thuis zijn. De merel en de vink zijn dan de beste kandidaten. Vaak heb ik zelf kunnen

waarnemen dat merels zingen voordat het gaat regenen. Meestal kon ik dan zelf de bui ook al zien hangen, zodat de waarschijnlijkheid dat de voorspelling uit zou komen weliswaar groot was, maar de waarde ervan gering. Blijft over: de vink. Laten we eens onderzoeken wat er van die soort bekend is.

Algemene informatie

De vink is in Nederland een algemene vogel, met 500.000 broedparen en tussen de 1 en 2 miljoen vogels die jaarlijks bij ons de winter doorbrengen. De vink is een zaadeter, die zijn maaltijden vooral op de grond bij elkaar zoekt, hoewel de jongen worden grootgebracht met een dieet van insecten die in de bomen gevangen worden. De vink is een vogel van bosranden en parken en dus ook een stadsvogel. 's Winters leven ze voornamelijk van boomzaden zoals beukennootjes, of zaden van haagbeuk en den. Als er niet genoeg van die zaden zijn zoeken ze hun eten op akkers en bezoeken ze stadstuinen als daar gevoerd wordt.

Uiterlijk

In de broedtijd hebben de mannetjes een wijnrode borst en een witachtige buik. De kop is aan de bovenzijde leiblauw en het voorhoofd zwart. De rug is donker roodbruin. Op de vleugels hebben ze witte epauletten en een witte band. De staart heeft een witte rand. Vrouwtjes en jonge vogels zijn veel fletser van kleur en hebben een minder opvallende witte spiegel op de vleugel. 's Winters zijn ook de mannetjes wat fletser.

Territoriale vogel

In de broedtijd zijn vinken territoriaal. De mannetjes verdedigen hun territoria tegen andere mannetjes. De witte epauletten op de vleugels worden gebruikt om mee te dreigen naar indringers. De grootte van de epauletten is een maat voor de concurrentiekracht van het mannetje. Zowel mannetjes als vrouwtjes maken korte excursies buiten hun eigen territorium, vooral om even met de buren te paren. Van de jongen in een nest is daarom gemiddeld 17 % van een andere vader dan de houder van het territorium. Mannetjes adverteren hun territorium door te zingen en te roepen.

De zang

De zang bestaat uit twee delen. Het eerste deel bevat twee tot vijf trillers, het tweede deel is een krachtig maar kort slotakkoord als uitsmijter (voor de zang en roep, luister op: https://www.youtube.com/watch?v=-sRB73yT338). Vinken wisselen tussen een aantal varianten van hun zang. Gedacht wordt dat ze door te variëren minder gauw vermoeid raken tijdens het zingen. Jonge vinken leren zingen door naar de zang van ouders en nabij zingende mannetjes te luisteren. Op die manier ontstaat er geografische variatie. Vrouwtjes kiezen ook mannetjes op basis van de zang. Ze geven de voorkeur aan mannetjes die meer trillers laten horen. Door opnamen van de vinkenzang in stukken te knippen en de delen ervan apart af te spelen, hebben onderzoekers vast kunnen stellen dat de trillers vooral een boodschap voor de vrouwtjes bevatten, terwijl andere mannetjes meer reageren op het slotakkoord.

Andere vocalisaties

Vinken zijn trekvogels, die overdag in groepen trekken. Ze oriënteren zich op de zon en op het aardmagnetisch veld. De groepen trekkende vogels houden contact door zacht "tjok" te roepen als ze dicht bij elkaar zijn en door hard "pink" te roepen als ze geen visueel contact hebben. Aan die laatste roep danken vinken hun naam. Territoriale mannetjes hebben nog een roep: de zogenaamde regenroep.

De regenroep

In de broedtijd laten mannetjesvinken soms een roep horen die klinkt als "hui" of "troei". Soms gaat er lange tijd voorbij zonder dat je deze roep kunt horen, maar als ze het geluid maken herhalen ze het urenlang tot vervelens toe. Wat is de aanleiding van de regenroep? De gedachte dat het naderend slecht weer zou kunnen zijn was voor de Engelsen de reden om de roep "rain call" te noemen. Er zijn nogal wat wetenschappelijke publicaties over de regenroep. Het teleurstellende ervan is dat geen van die studies gaat over de relatie tussen het weer en de roep. Er zijn onderzoekers die erop wijzen dat alleen territoriale mannetjes de regenroep gebruiken en dat de regenroep net als de zang een functie heeft bij het adverteren van het territorium. Andere onderzoekers melden dat de regenroep ook gebruikt wordt als er gevaar is en dat het dus een alarmroep is. Het antwoord op de vraag of vinken het weer kunnen voorspellen blijft dus onbeantwoord. Het meeste onderzoek aan de regenroep gaat over dialecten: vinken in verschillende delen van Europa hebben verschillende regenroepen en die blijken net als de zang te worden aangeleerd van soortgenoten. Verschillende dialecten van de regenroep zijn te horen op: https://www.xeno-canto.org/set/759?view=3. Gezien de huidige wetenschappelijke kennis over weersvoorspelling door vogels adviseer ik u om toch maar de buienradar te gebruiken. •

Vink uit het Verkadealbum Hans de Torenkraai, H.E. Kuylman 1935

INITIATIEF

VERLICHTE EIK NIEUWSTEEG

De verlichte eik in de Nieuwsteeg, foto Esther Kok

Ons complex op de hoek van het Rapenburg en de Nieuwsteeg is in december 2009 opgeleverd en bestaat dus eind van dit jaar tien jaar. Zoals eerder in de Hart van de Stadkrant is gemeld, hebben wij, bewoners van het complex, de oude eik van bijna honderd jaar oud vijf jaar geleden (voorjaar 2014) moeten laten kappen vanwege een ziekte. Wij hebben tien maanden later in februari 2015 een eik van dertig jaar oud terug geplant. In de vijf jaar dat hij er nu staat is hij best mooi geworden, hij is goed geworteld. Wij hebben dan ook besloten om dit feestelijk te vieren en hebben de eik vanaf 20 november 2019 tot ergens begin 2020 (gelijk met de Doezastraatverlichting) in het licht gezet. Hopelijk vrolijkt dat de Nieuwsteeg een beetje op in de donkere winter.

Roel van den Berg, Vereniging van Eigenaren •

INITIATIEF

LEIDS NAUTISCH ERFGOED

door Marjolijn Pouw

Kantoorschip Bureau Ailleurs

Leiden najaar 2016, wijkbewoners en buren Hans Greeve en Albert Kingma, restaurateurs van (industrieel) erfgoed zoeken opslagruimte voor hun materiaal en een werkplaats, liefst dichtbij huis. Ze hebben een bunker aan de Morsweg op het oog, maar die blijkt vol asbest te zitten. Dat wordt het dus niet. Botenliefhebber Sjaak Veringa van Rederij Oude Rijn wijst ze op het oude kantoorschip van de Leidse beurtvaartonderneming Groenewegen aan het Utrechtse Veer, dat geen functie meer heeft. Albert kent de boot, hij fietst er vaak langs. Hans en hij gaan op onderzoek uit en zijn meteen verkocht. Het kantoorschip ziet er vreemd uit, het heeft de romp van een vrachtschip, met er bovenop een laadmast en een werkplaats. Er moet een hoop aan gebeuren voor het weer bruikbaar is, maar wat is het een toonbeeld van de ooit zo bloeiende Leidse binnenvaart.
Hans beschikt over een ligplaats voor bedrijfsvaartuigen, naast zijn tot woonboot omgebouwde vrachtschip aan het Rembrandtpark, waar het schip goed zou passen. In opgeknapte staat zouden ze het bij gelegenheid voor publiek open kunnen stellen. Ze zoeken contact met de beheerders, de stichting Gebroeders Groenewegen, die instemt met de overdracht. Voorwaarde is toestemming van de gemeente om Bureau Ailleurs—de naam van het kantoorschip—op de vrije ligplaats naast het schip van Hans te leggen. Hans en Albert vragen de vergunning aan en dan begint de ellende: lopende de vergunningsaanvraag heft de gemeente de ligplaats op!

Hans en Albert op hun kantoorschip Bureau Ailleurs, foto Sarah Hart

Leidse nachtmerrie

De aanvraag van een ligplaatsvergunning en een omgevingsvergunning lopen uit op een twee-en-een-half jaar durende nachtmerrie. Bureaucratische willekeur of ambtelijke onmacht? Er is geen echte verklaring voor. Het feit dat de gemeente Bureau Ailleurs niet als een bedrijfsvaartuig erkent lijkt de voornaamste reden te zijn; een definitiekwestie met verregaande gevolgen. De mannen laten een overzicht zien van hun activiteiten.

Ondanks de ruime steun van de stichtingen Industrieel Erfgoed Leiden, Historische Haven Leiden, Groenewegen, de Historische Vereniging Oud Leiden en de vereniging Waterambacht om het kantoorschip voor Leiden te behouden worden zowel de ligplaatsvergunning als de omgevingsvergunning geweigerd. Albert en Hans benaderen vervolgens de Raadscommissie Werk en Middelen die bij vergunningverlening van ligplaatsen is betrokken. In juni 2018 dienen raadsleden van de SP en Groen Links een motie in die door de hele raad wordt ondersteund en de wethouder oproept om het schip te behouden.
De omgevingsvergunning wordt opnieuw aangevraagd. Het schip wordt bestempeld tot drijvend bouwwerk, conform de nieuwe regels die vanaf januari 2018 gelden, maar de gewenste ligplaats past wat de maat betreft niet in het bestemmingsplan. Intussen maken ze bezwaar tegen de weigering en de onverwachte opheffing van de ligplaats, maar het bezwaar wordt door de bezwarencommissie ongegrond verklaard. Daarop gaan ze met de betrokken wethouder praten. Hij zegt dat hij hun initiatief waardeert, maar blijft bij de weigering. Na veel vijven en zessen en gelobby worden ze op de wachtlijst voor ligplaatsen gezet en kopen ze het schip, vooruitlopend op de definitieve toewijzing.

Bureau Ailleurs Groenewegen, fotograaf onbekend (collectie Fa. Groenewegen)

Als hun tenslotte een ligplaats wordt toegewezen blijkt het niet de plek te zijn die ze willen hebben (naast de boot van Hans), want die is intussen van de lijst van beschikbare ligplaatsen geschrapt. Albert maakt voor alle betrokkenen een matrix met de aspecten van de boot, de bestemming en de beschikbare ligplaatsen. Hun favoriete ligplaats komt daaruit als de meest geschikte naar voren en de gemeente gaat overstag. Nou de omgevingsvergunning nog, waar intussen de zogeheten 'uitgebreide procedure' voor is bepaald. De mannen gaan aan ermee aan het werk en vragen in september 2018 de omgevingsvergunning aan. Eind september 2019 is de uitgebreide procedure met goed gevolg doorlopen, op 21 november hebben Albert en Hans de omgevingsvergunning gehad. 'Hadden ze de ligplaats naast Hans' boot niet gehad dan zouden ze waarschijnlijk niet aan het avontuur zijn begonnen. Zonder de brede steun van Leidse politici en organisaties op erfgoedgebied zou het ook nooit zijn gelukt', verzucht Albert.

Geschiedenis
Albert: 'Er is nog een hoop onderzoek te doen naar de geschiedenis van Bureau Ailleurs. In de teboekstelling van schepen (de registratie in het kadaster) is het opgenomen met het kenteken 1952, dat als brandmerk in het schip is gegrift. In de bijbehorende meetbrief wordt echter geen bouwjaar genoemd. De bouwwijze met klinknagels in romp, boeg en kiel en de boeiboorden lijken uit de jaren 20 of 30 van de vorige eeuw te stammen. Er staan een mast en een lier op het dek, wat erop wijst dat de boot als overslagschip in gebruik was. In het ruim waren grote brandstoftanks te vinden, op het dek stond een pomp. Waarschijnlijk werden in het ruim koloniale waren als suiker en tabak uit de haven van Amsterdam opgeslagen en bier, of wat er maar te vervoeren was.
Het schip was de thuisbasis van de beurtvaarschepen van de Leidse Fa. Groenewegen. In de meetbrief wordt het Bureau Ailleurs genoemd. Is Ailleurs ook de naam van het oorspronkelijke schip, of kreeg het die naam omdat het als dependance tegenover het kantoor op het Utrechtse Veer lag? Het verhaal gaat dat de boekhouder er zat en dat hij gewoon doorwerkte, hoe schuin de boot ook in het water lag bij hijswerk of overslag van lading.'

Het schuin liggende kantoorschip Bureau Ailleurs aan de Utrechtse Veer met achter het raam de boekhouder, fotograaf onbekend (collectie Fa. Groenewegen)

Rondleiding
Bijgelicht door Albert lopen we in het donker over de smalle gangboorden vanuit de oorspronkelijke werkplaats naar het kantoortje in de kajuit aan de voorkant, waar zo'n mooie, ouderwetse zwarte oliekachel voor behaaglijke warmte zorgt. Dat is wel nodig, want op het water heb je het gauw koud. Albert vertelt: 'We hebben de boot eerst opgeruimd. Er lag een onvoorstelbare hoop troep op, oud hout, lappen, papier en veel oud ijzer. De vloerdelen in het ijzeren geraamte van het dek waren deels weggerot, je had zomaar in het ruim kunnen vallen. Roest zat overal, de stalen opbouw van het schip was flink aangetast. Hans is metaalbewerker en heeft al eerder zijn eigen schip verbouwd. Hij weet gelukkig precies hoe je het ijzer hier kan opknappen. Ik ben ook wel handig, maar ijzer is niet mijn fort. Ik doe liever kozijnen, betimmeringen en houtwerk, of het architectenwerk waar ik voor opgeleid ben. Deze kozijnen heb ik hersteld, de reparaties in de hoek zijn van

Hans. Zie je die mooie glas-in-loodraampjes? Die hingen min of meer los in de oude sponningen. Gelukkig zijn ze heel gebleven, die gaan we straks weer terugzetten.'
Hun enthousiasme is aanstekelijk. In de werkplaats krijg ik jampotten te zien vol oude spijkers en klinknagels, zoals mensen vroeger in hun werkplaatsen hadden, een mooie oude handzaag, een fotoalbum met de geschiedenis van de firma Groenewegen en een tweede album met familiekiekjes en foto's van hun bedrijfsactiviteiten door elkaar heen geplakt: 'Een neef van de Groenewegens kwam ze brengen in zo'n ouderwetse, kunstleren aktentas. Hij had ze nog in de kast liggen. We weten nog niet wat we ermee gaan doen. Misschien brengen we ze naar Erfgoed Leiden voor hun collectie, of naar de Stichting Historische Haven Leiden.'

De lust van restaureren
'Restaureren is mooi werk. We noemen het liever 'consolideren', we willen de oorspronkelijke sfeer behouden en het kantoorschip bewaren voor de stad. Vooral ouderen vinden het prachtig, veel mensen kennen het nog uit hun jeugd. Vorig jaar was het op 3 oktober te bezichtigen. Het liep storm, allemaal Leidenaren die herinneringen op kwamen halen aan de Leidse boten. In de toekomst willen we de boot weer openstellen, op Open Monumentendag bijvoorbeeld en Sail Leiden. Tentoonstellingen van kunst, mogelijk in verband met Leids nautisch erfgoed kunnen ook. Geen commercie, dat zou niet bij ons passen. We willen natuurlijk ook zelf ruimte hebben voor ons opknapwerk. Ken je het boek Scheepvaart in Leiden*, van Ingrid Appel uit 2004, geschreven in opdracht van de Historische Haven Leiden? Dat geeft een mooi beeld van ons rijke nautische verleden. Jammer genoeg is het uitverkocht, het zou eigenlijk herdrukt moeten worden.'

* *Scheepvaart in Leiden*, Ingrid Appel Stichting Historische Haven Leiden 200 •

STADSONTWIKKELING

WOONVISIE EN WONEN

door Jan Pieters, werkgroep wonen PAL Leiden

Woonvisie en wonen
*In de **Woonvisie 2020-2030**, de opvolger van de **Nota Wonen 2020** (2013), geeft het de gemeente het beleid aan voor de komende tien jaar. Het zwaartepunt ligt bij het economische belang van de stad. Universiteit, horeca en ontwikkelaars van short stay voorzieningen krijgen ruime aandacht, maar de bewoners komen er nogal bekaaid vanaf. De balans tussen levendigheid en leefbaarheid in Leiden dreigt zoek te raken. PAL Leiden schreef een reactie, getiteld: 'Leiden stad om in te wonen: de missende verhaallijn' Hieronder de samenvatting, de volledige tekst is te vinden op www.palleiden.nl.*

Tekortkoming
De in 2019 vastgestelde ***Woonvisie*** is wat ons betrefteen nuttig document, maar heeft een tekortkoming: thema's als Leiden Stad van Ontdekkingen, of Historie, Cultuur en Vooruitgang krijgen ruime aandacht, maar wonen komt er nauwelijks in voor. De gemeente zegt sterke woongebieden te zullen koesteren, maar dat is nogal mager als je bedenkt dat Leiden wegzakt op de ranglijst van aantrekkelijke woonsteden. De kwaliteit van een stad wordt behalve door de beschikbaarheid van woningen ook bepaald door de bereikbaarheid, veiligheid, voorzieningen, het leefklimaat en de kwaliteit van de openbare ruimte. Laat je deze buiten beschouwing dan heb je meer een ***Woningvisie*** dan een ***Woonvisie***. In de met de woonvisie samenhangende nota's over evenementen, detailhandel, mobiliteit, of omgevingskwaliteit of cultuur krijgt wonen weliswaar aandacht, maar de gemeente gaat ook daar voorbij aan de vraag hoe de plannen doorwerken in de woonkwaliteit.

De Leefbaarheidsbarometer van Leiden geeft een gedetailleerd overzicht van het beoogde woongenot per wijk. In een eerdere reactie vroegen we de gemeente al om aan te geven hoe ze onze woonwensen gaat invullen. De Leefbaarheidsbarometer zou moeten aansluiten bij de historische infrastructuur van Leiden, die plannenmakers en bestuurders beperkingen oplegt. Daar zou wat ons betreft meer werk van gemaakt moeten worden. De in de Woonvisie uitgesproken doelstellingen geven echter niet aan hoe je de kwaliteit van wonen in de binnenstad kunt verhogen. Zo krijgt de sterke groei van het aantal wooneenheden voor (buitenlandse) studenten ruime aandacht, maar nergens is aangegeven hoe je dat in goede banen zou kunnen leiden. Ook al onderkent de gemeente dat verkamering de leefbaarheid van verschillende buurten zo heeft aangetast dat er geen sprake meer is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat, nergens staat hoe dat kan worden verbeterd.

Wonen of geld verdienen aan je stad?
De woonfunctie is voor de binnenstad economisch gezien erg belangrijk. Bewoners zijn de vaste klanten van winkels, horeca, zakelijke en culturele dienstverleners of gezondheidszorg. Vertrekken de vaste bewoners, of is de bevolking te eenzijdig samengesteld dan hebben winkeliers en aanbieders van voorzieningen onvoldoende basis om hun diensten te verlenen tegen een aanvaardbaar tarief. Dure investeringen in bijvoorbeeld de infrastructuur om kopers te lokken zijn dan weggegooid geld. Evenwicht tussen het economische belang en het belang van bewoners is dus nodig om te voorkomen dat Leiden het lot wacht van steden als Venetië of Amsterdam. Daar worden bewoners verdrongen, een proces dat pas opgemerkt wordt als het nagenoeg onomkeerbaar is.

Omgevingsvisie
De formulering van de ***Omgevingsvisie 2040*** wordt een hele klus. Alle deelplannen en programma's moeten tegen elkaar afgewogen en geïntegreerd worden. Dat geldt ook voor de nota ***Verder met de Binnenstad***. Wat ons betreft is die teveel gericht op het lokken van bezoekers. Toerisme concurreert met wonen. Het aanbod van Airbnb, B&B, hotels en hostels groeit. In de ***Woonvisie*** wordt daar geen grens aan gesteld, met het risico dat er bij de huidige schaarste te weinig ruimte overblijft voor wonen. Onlangs werden op het Steenschuur nog twee woonhuizen omgebouwd tot boetiekhotels en er ligt een aanvraag voor een hostel met 90 bedden op het Steenschuur/Levendaal. Waarom geen appartementen?

Gebrek aan balans
Leiden heeft een enorme woningbouwopgave. Starters kunnen geen woonruimte meer vinden, maar wat doen we? We verbouwen de stad ten behoeve van toeristen en studenten. Het wrange is dat je er bij de huidige regelgeving weinig tegen kan doen. We hebben een bestemmingsplan, maar de regels mogen de ontwikkelingen niet te veel afremmen en dus zijn ze bestuurlijk gemakkelijk aan te passen. Voor kleine projecten is er een zogeheten lichte procedure gekomen. Dat maakt omzetting van woningen in eenheden voor studenten en andere passanten nog gemakkelijker. Het gevolg is dat hele buurten binnen de kortste keren in een pleisterplaats voor passanten veranderen met alle gevolgen van dien. De gemeente moet paal en perk stellen aan zulke opportunistische wijzigingen van de gangbare procedures. Wonen moet weer prioriteit krijgen.

Voormalige ABN-gebouwLangebrug, waar grootschalige horeca zou komen.
Foto Josje Klaassen

Er is niks tegen geld verdienen aan onroerend goed of toerisme, maar (potentiële) woonruimte opofferen, vanwege de nadruk op het economische belang leidt ertoe dat de stad aan leefbaarheid inboet. De bevolking verschraalt, starters komen niet meer aan bod en vertrekken. Het bevoordelen van projectontwikkelaars en de horecabranche heeft een hoge prijs: minder woningen, een eenzijdig winkelbestand en een onaantrekkelijk woonklimaat. De gemeente dreigt zo afhankelijk te worden van de markt en dat is zorgelijk. Ze zou zich bovendien af moeten afvragen of de universiteit niet te groot wordt, Leiden loopt het risico te veranderen in een verzameling campussen. Neem de plannen voor het Doeleneiland, of de Raamsteeg, waar een uitbreiding van de Juridische Faculteit zou moeten komen. Spreiding over aangrenzende gemeenten is mogelijk een betere oplossing.

Gevolgen
Volgens de plannen zal de woningbouw gebeuren op 'kansrijke plekken voor grootschalige woningbouw'. Deze ontbreken in onze wijk, wat niet wil zeggen dat wij er niets van zullen merken. Ook bij ons zal het drukker worden. Meer Leidenaren betekent meer activiteit in de stad en dat is mooi, maar het geeft ook meer drukte, verkeershinder, en zwerfvuil. Met doeltreffende maatregelen is dat te beperken, maar dan moeten de regels wel gehandhaafd worden. De autoluwe binnenstad die het college wil is een stap in de goede richting om de leefbaarheid te vergroten, maar er is meer nodig. Zo

worden bewoners zwaarder belast als er meer evenementen komen om mensen naar de stad te lokken. Het college wil de evenementen spreiden over de wijken, maar het zijn er nu al zo veel dat het de vraag is of dat helpt. We hadden in de Woonvisie meer aanzetten voor verbetering verwacht.
We moeten ons ook afvragen wat de gevolgen zijn van de aangekondigde, grootschalige bouwprojecten. Meer mensen betekent meer verkeer. Winkels en horeca zullen bevoorraad moeten worden en dat gebeurt nog steeds met zware vrachtwagens. Deze geven geluidshinder, fijnstof en schade door trillingen. Fijnstof is een gezondheidsrisico, vooral in de stad waar de concentratie hoger is dan erbuiten. Bij de planning van woningbouw moet dan ook rekening worden gehouden met de terugdringing van verkeer door de stad, ook al vanuit milieuoogpunt.

Leefbaarheid onder druk
Campusvorming | Naast studenten wonen er ook gewone mensen in de binnenstad, daar wordt te weinig rekening mee gehouden. De eenzijdige bevolkings-samenstelling leidt tot verarming van het aanbod van winkels en voorzieningen en gebrek aan sociale samenhang.
Grootschalige evenementen | Koningsnacht, Lakenfeesten, Peurbakkentocht, 3 october, Leidse Marathon, Leiden Culinair, Foodtruck festivals: de hoeveelheid grootschalige evenementen neemt toe. Ze geven overlast en vervuiling, de leefbaarheid wordt zwaar aangetast.
Verkamering | Het opdelen van woonhuizen in huurkamers leidt tot verval. De nieuwe regels moeten er paal en perk aan stellen, maar er is al veel kwaad geschied. De stad kan steeds nieuwe groepen jongeren integreren, maar niet eindeloos. In hun bestedingspatroon verschillen ze van de vaste bewoners, winkels en voorzieningen verdwijnen.
Hotels en horeca | De te hoge concentratie van hotels en horeca geeft hinder. Er zijn regels om die te beperken, maar handhaving ontbreekt. Verkeerd parkeren, hard rijden, fietsblokkades, burengerucht, rokers onder je slaapkamerraam, zijn constante ergernissen aan het worden.
Onevenwichtige leeftijdsopbouw en gebrek aan sociale samenhang | De leeftijdsopbouw in onze wijk is onevenwichtig, de sociale samenhang verdwijnt. Kamerbewoners gaan doorgaans anders om met hun omgeving dan gezinnen of oudere bewoners. Betrokkenheid ontbreekt, gedragsafspraken moeten steeds opnieuw gemaakt worden.

Kan het beter?
Zorg voor evenwicht | Onttrek geen panden aan de woonvoorraad. Houd wonen, economische activiteit, universiteit, diensten en voorzieningen in evenwicht. Zorg voor een gevarieerde samenstelling en leeftijdsopbouw van bewoners. Respecteer de historische infrastructuur en richt de openbare ruimte in als autoluwe, groene ontmoetingsplaats, conform de wensen van de bewoners.
Bevorder de woonkwaliteit | Dwing goed woningonderhoud af, gericht op duurzaamheid en klimaataanpassing. Laat mensen boven winkels wonen, waardoor de stad 's nachts veiliger wordt. Dring autogebruik terug en zorg voor een fijnmazig OV-netwerk en goede fietsvoorzieningen. Meet geluidshinder en gezondheidsrisico's van verkeerslawaai, fijnstof en geluidshinder. Trek evenementen aan die in een historische omgeving van cultuur en wetenschap passen en vermijd massale evenementen met een hoog geluidsniveau. Voorkom concentratie van horeca en hotels.

Tenslotte
De ***Woonvisie*** is een nuttig, maar incompleet document. Het beeld van Leiden als aantrekkelijke woonstad ontbreekt. De gemeente zou met bewoners de speerpunten moeten formuleren om het wonen in de stad aantrekkelijker te maken. Bouwplannen zouden op hun effect bekeken moeten worden, zoals de vervoersbewegingen die ze tot gevolg hebben. Hinder en overlast zouden tegengegaan moeten worden in plaats van gedoogd en initiatief uit de markt (inclusief de universiteit,) zou in overeenstemming moeten worden gebracht met het algemeen belang, afgaande op de wensen van bewoners. •

Fick Makelaardij
onroerend goed adviezen
Doezastraat 21, 2311 GZ Leiden
Tel.: 071-512 00 06
info@fick.nl | www.fick.nl
NVM

EET- DRINK- EN KUNSTLOKAAL
ANY TIME IS COFFEE TIME
VOORAF EN TOE.NL
071 5126633 / www.voorafentoe.nl

Sanne Dresmé | Lokaal7a
06 2907 3154
www.lokaal7a.nl
Lokaal7a.nl druk | web | divers

ARCHIVARIS ELO, ANDRÉ VAN NOORT

door Marjolijn Pouw

In de vorige Hart van de Stadkrant interviewden we Bep en Jos Kastelijns over hun onderzoek naar de Leidse familie Neuteboom en het boek dat ze erover schreven: Neuteboom, een boom vol verhalen (Eijsden-Margraten 2019). Ze vertelden hoezeer André van Noort, archivaris van Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO) aan de Boisotkade, hen had geholpen. We vroegen André om over zijn werk te vertellen.

André van Noort op de trap van ELO, foto Jan Lagas

Hoe ben je bij Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO) terecht gekomen?

André van Noort: 'Ik deed de Lerarenopleiding Geschiedenis aan de Hogeschool Holland in Diemen. Onderwijs geven vond ik leuk, maar ook erg zwaar, merkte ik tijdens mijn stage. Eigenlijk lag geschiedenis op zich me beter. Net na mijn afstuderen ging ik nog eens bij mijn mentor langs, die vroeg wat ik na mijn opleiding ging doen. Ik antwoordde dat ik de Archiefschool leuk vond, maar ik wist dat je daar vanwege de zware selectie niet zomaar voor in aanmerking kwam. Ik vreesde dat ik ook nog eens te laat was voor de inschrijving, de termijn zou aan het eind van de dag sluiten. "Dan schrijf je je nu meteen in", zei een lerares, die toevallig in de kamer van mijn mentor was. Mijn mentor en de lerares zetten vervolgens mijn inschrijvingsformulier op de fax—je had toen nog geen e-mail. Ik werd door de Archiefschool voor een gesprek uitgenodigd en meteen aangenomen. Het is een post hbo-opleiding met een dag per week school en vier dagen stage, bij een archief natuurlijk. Ze vroegen me dus waar ik stage wilde lopen. In Leiden, zei ik want ik woonde in Warmond. Dat was goed, en zo ben ik bij Erfgoed Leiden, toen nog het Gemeentearchief Leiden, terecht gekomen. Van het een kwam het ander. Ik werd uitbesteed aan de gemeente Warmond, later kwam ik bij de gemeente Alkemade terecht, vervolgens in Groot Ammers in de gemeente Liesveld, Boskoop, Bleiswijk en Woerden. Ik zwierf door Zuid-Holland, tot de Leidse adjunct Archivaris Rudi van Maanen me belde en vroeg of ik vijf uur per week op de studiezaal wilde komen werken. Dat beviel van twee kanten goed en vanaf dat moment ging het snel. In 2001 kreeg ik een volle baan en uiteindelijk werd ik benoemd tot archivist, of liever archivaris.'

Is er genoeg werk in de archiefbranche?

'Jazeker. Na mijn opleiding kon ik meteen aan het werk. Bijna tegelijk met mijn afstuderen werd de nieuwe Archiefwet ingevoerd. Gemeenten moesten al hun materiaal van twintig jaar en ouder overdragen aan een archiefbewaarplaats in de zin van de Archiefwet. Dat materiaal moet je ruim zien, het ging om brieven, kasboeken, rekeningen, notulen en wat gemeentelijke instanties als Leiden, Zoeterwoude, Warmond, Leiderdorp, Katwijk of Alkemade ook maar aan papieren produceren. Dat moest allemaal worden geïnventariseerd, geordend en volgens een vaste code genummerd, gecatalogiseerd en opgeborgen worden. Het moest ook nog eens voor publiek toegankelijk worden gemaakt. Het hele proces werd goed in de gaten gehouden door de archiefinspectie. Het was een hoop werk, vooral als je bedenkt wat voor chaos je soms aantrof in die dozen. Prachtig materiaal, dat wel. Later kwamen daar de archieven bij van instanties als kerkenraden, weeshuizen, stichtingen en wat je al niet aan organisaties in steden en dorpen kunt vinden.'

Wat houdt het werk in?

'Het is heel divers. Als archivaris ben ik verantwoordelijk voor de ordening van het archief en de dienstverlening, maar ik zit ook elke week acht uur op de studiezaal om mensen zoals Bep Kastelijns op weg te helpen. Je moet dan materiaal beschikbaar stellen en uitleggen hoe het werkt. Bij mensen als Bep is dat nauwelijks nodig, die werken heel zelfstandig. Ze zoeken zelf op wat ze willen weten en stellen gerichte vragen als ze er niet uit komen. Anderen denken dat ze je opdrachten kunnen geven voor onderzoek, maar wij doen geen onderzoek voor particulieren. Het kan wel, maar alleen tegen betaling en op basis van een helder omschreven opdracht. Wij kunnen er dan een student bij halen of een zzp-archiefmedewerker die dat werk doet.

Voor je in een archief op onderzoek uit gaat kun je al een hoop voorbereidend werk doen. Veel materiaal is gedigitaliseerd en beschikbaar via onze website, al kun je nog steeds vastlopen. Nog niet alles is toegankelijk en het

ontcijferen van oude handschriften is ook niet iedereen gegeven. Daar hebben we overigens een cursus voor. Onze registers zijn op orde en als je door zoekt dan kun je heel ver komen. Loop je toch vast of heb je een vraag, dan proberen wij je weer op weg te helpen. Dat gebeurt ook als je voor het eerst op de studiezaal komt.'

Studiezaal ELO, © ELO

'Mensen komen overigens niet alleen voor onderzoek naar hun familie, maar ook voor de geschiedenis van hun huis. Wanneer is het gebouwd? Wie waren de bewoners? Wat zijn de bijzonderheden? Bij vragen naar technische bijzonderheden voor de monumentenstatus of bij verbouwingen roepen we de hulp in van de specialisten op dat vlak. Die hebben we ook in huis. Ze onderzoeken de oorspronkelijke (technische) toestand, wat er aan bepalingen op dat punt geldt en stellen een advies op voor monumentenzorg. Ook de eigendomsgeschiedenis is via ons te achterhalen, we worden soms door notarissen ingeschakeld bij de afwikkeling van nalatenschappen. Uiteraard moeten die daar dan ook voor betalen.'

Wat gaat jou het meeste aan het hart?

'De geschiedenis van de mensen die een stad of dorp ooit bevolkten en hoe die met elkaar omgingen. Er is zo veel af te leiden uit gerechtsdagboeken, kerkelijke archieven en de archieven van de weeshuizen, armenhuizen en hofjes. Archiefstukken zitten vol verhalen. Ons oudste document dateert uit 1290, de tijd van Graaf Floris de Vijfde. Lang niet alles is uitgezocht, laatst was ik voor een bruikleen bezig met de kwitanties van Rembrandt. Ze komen uit de boedel van de herbergier Isaac Jouderville op het Noordeinde. Hij stierf in 1629, zijn vrouw in 1630. Het echtpaar liet drie kinderen achter, die onder bewind geplaatst werden van de Weeskamer van Leiden. De boedel van hun woonhuis en herberg werd tot in detail beschreven. Van elke kamer is terug te vinden wat er hing, lag of stond. Er bleken zeker 47 schilderijen te zijn, waaronder een schilderij van een dronkaard, twee van een boer en boerin, tronies en Bijbelse voorstellingen van Ruth, en Lot met zijn dochters.

De herberg lag niet ver van de Weddesteeg, waar Rembrandt is geboren. Volgens mij is die boedel nooit goed onderzocht. Daar zou ik wel mee willen beginnen. Er hingen overigens ook een harnas in de herberg, en twee landkaarten: een van de hele wereld en een van Nederland. Wat deden die daar?

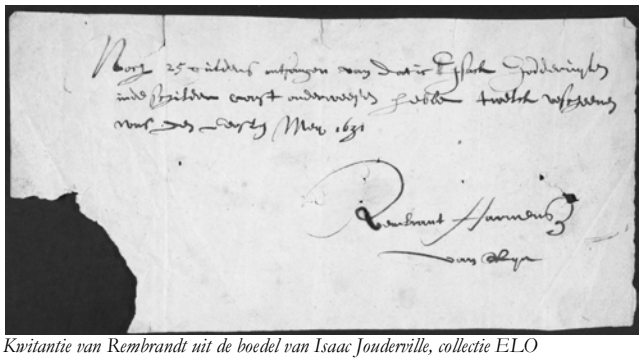

Kwitantie van Rembrandt uit de boedel van Isaac Jouderville, collectie ELO

'In een archief zit ongelofelijk veel emotie. Al die verhalen van mensen in hun doen en laten. Vaak is het schrijnend. Neem de archieven van weeshuizen met hun beschrijving van wat er met de weeskinderen gebeurde en waar ze terecht kwamen. Sommigen werden door de VOC op hun schepen geplaatst en kwamen in Indië terecht. Veel van die schepen vergingen, het leven erop was bar en de meeste kinderen stierven onderweg. In de hedendaagse NTR serie Verborgen Verleden, waarin bekende Nederlanders op zoek gaan naar hun familiegeschiedenis, kun je zien hoe het afliep met de Leidse voorouders van onze muzikant Stef Bos. Een van zijn voorouders was predikant. Hij viel dronken van de kar waar hij op zat, zoals te lezen is in de notulen van de Kerkenraad uit de eerste helft van de 17de eeuw. Het kerkbestuur vroeg zich af hoe het verder moest met deze door de duvel bezeten man met wie ze zich geen raad wisten, want het ging van kwaad tot erger. Stef Bos vond het zo bijzonder dat hij er een lang gedicht over schreef, dat hij van het begin tot het einde op TV heeft voorgedragen. Dat is het zout in de pap.' •

INITIATIEF

PLEIN AAN DE GARENMARKT

Een mooi plein verdient een mooie naam; de Garenmarkt is een straat en het Kruitschip een gebouw. De aanleg van het toekomstige plein op het dak van de ondergrondse parkeergarage is een mooie gelegenheid om het plein een naam te geven die historisch verantwoord is. Ook geeft het een kans om de bestaande verwarring over de namen van de omliggende straten en het plein op te lossen.
Het recente initiatief van de gemeentelijke straatnamencommissie om een deel van de Garenmarkt om te dopen tot Kruitschip, vraagt ook om een reactie. Die hebben we binnen de gestelde stermijn ingediend.

Voordat we voorstellen indienen bij de gemeente is onder andere via een korte enquête de mening gepolst van leden, buurtbewoners en enkele andere betrokkenen. Dit om een idee te krijgen van het draagvlak binnen de buurt voor de volgende alternatieven als naam voor het plein: Thorbeckeplein, Oosterlingplaats, Garenmarktplein of Le Pooleplein.

Daarnaast is in de enquête gevraagd hoe men staat tegenover het idee om de straatnaam 'Kruitschip' op te heffen en die naam te reserveren voor het gebouw aan de Garenmarkt.
De enquête is geplaatst op de website www.palleiden.nl. Bij het ter perse gaan van deze krant was de uitslag nog niet bekend. Mocht u nog suggesties hebben stuur uw reactie dan per mail naar info@palleiden.nl zodat we die nog mee kunnen nemen bij de mondelinge toelichting op onze voorstellen in de vergadering van de straatnamencommissie, medio januari 2020.

Werkgroep nieuwe naam plein Garenmarkt
Jan Demper, Huub Frencken, Ron Verberg, Sonja Wagemans •

Hengelsporthuis Henk Teunissen
KOREVAARSTRAAT 37
2311 JT LEIDEN
071-51 22 053
www.hengelsporthuishenkteunissen.nl
info@hengelsporthuishenkteunissen.nl
HENK TEUNISSEN HENGELSPORT LEIDEN
AL 85 JAAR DE SPECIALIST VOOR DE HENGELSPORTER

STADSONTWIKKELING

AANLICHTEN PIETERSKERK

door Paul Hofhuis

Pieterskerk, © Gemeente Leiden

Hoe gaat het verder met de plannen voor de verlichting van de Pieterskerk?
Op 9 september 2019 heeft een aantal omwonenden van de Pieterskerk bij de gemeente gereageerd op de vergunningaanvraag voor de verlichting van de kerk in de avonduren. Belangrijk onderdeel was het punt dat de gemeente de buren van de kerk tot dan toe niet had betrokken bij het verlichtingsplan. Al in 2016 vestigde PAL Leiden voorzitter Jan Pieters in twee brieven de aandacht van het gemeentebestuur daarop, maar hij kreeg geen antwoord.
Het lijkt erop dat onze brief van september nu wel doeltreffend is geweest. De gemeente heeft de vergunningaanvraag weer ingetrokken. Verder hebben we in oktober in een gesprek op het gemeentehuis gehoord dat er een 'proefschijnavond' zal komen. De

gemeente wil waarschijnlijk op een avond in december met een proefopstelling met LED schijnwerpers de verlichting uitproberen, en aan de omwonenden en andere belangstellenden laten zien wat de bedoeling is. Ook hebben we begrepen dat pas daarna een nieuwe vergunningaanvraag voor de verlichting zal worden ingediend.
Ten slotte heeft de gemeente laten weten dat we binnenkort een schriftelijke reactie op onze brief van 9 september mogen verwachten. Het versturen daarvan heeft enige vertraging opgelopen door de inwerktijd van de nieuwe wethouder Ashley North. •

HISTORIE

HET RIJKSMUSEUM AAN DE RAAMSTEEG

door Roeland van Wely

Buitenlandse bezoekers in Leiden attenderen je soms op de uniekheid van een pand. 'Is het een kathedraal?' 'Is het oud?' Ik sta met twee Canadese toeristen bij de ingang van een rijksmonument. De gevel van de hoofdingang vertoont overeenkomsten met een gevel van de Hooglandse kerk. De top van een trappenhuis lijkt op de muurtoren Oostenrijk gelegen aan de Jan van Houtkade. Het gebouw aan de Raamsteeg ademt inderdaad oude architectuur. Er is geen informatiebord. Een achteloze bezoeker kan dan ook vermoeden dat het hier om een kerk handelt. Ik wijs de toeristen op het opschrift in steen boven de toegangsdeur: ' 'S RIJKS MUSEUM VOOR NATUURLIJKE HISTORIE'. Het gebouw is van rond 1900. Dat is niet oud. De Canadezen corrigeren me. Ze komen van de Westkust van Canada. Alles wat daar rond 1900 is gebouwd, is oud. Geïnteresseerd vragen ze of het museum morgen open is. Het gebouw aan de Raamsteeg is evenwel niet toegankelijk voor bezoekers. Teleurgesteld druipen de Canadese toeristen af.

Eind vorige eeuw had een Amerikaanse 'toerist' meer succes. Paleontoloog Stephen J. Gould bezocht het Rijksmuseum aan de Raamsteeg toen het nog als museum in gebruik was. Zijn indrukken legde hij vast in het boek Dinosaur in a Haystack (1996). Hij vergeleek de relatie Leiden-Amsterdam met die van Boston-New York: Leiden was kleiner en had niet de uitstraling van commercie en handel zoals Amsterdam. De sleutelstad was daarentegen goed voorzien van universitaire gebouwen en musea. Hij beschreef de huisvesting van de Leidse zoölogische collecties: "een enorm magazijn met een grote wenteltrap die als basis diende voor de optische tovenarij van M.C. Escher. Het beeld van de ruimte zou elke fan van film noir verrukken vanwege het licht en de lange schaduwen die door alle lagen tegelijkertijd dringen.

Blauwbok met schaalverdeling in Rijnlandse maat door Robert Jacob Gordon (1777-1795); pen en penseel, collectie Rijksmuseum

De vloeren zijn industrieel ijzeren roosters, geen ondoorzichtig beton." Het droogmagazijn was er voor de opgezette dieren. Gould bewonderde er de uitgestorven blauwbok (Hippotragus Ieucophaeus). Van de soort resteren nog maar vier opgezette exemplaren.

De bouw van een Rijksmuseum

Toeristen zien een uniek gebouw aan de Raamsteeg. De ontstaansgeschiedenis van dit Rijksmuseum van Natuurlijke Historie is ook interessant. Al in 1872 wordt in de Tweede Kamer het idee geopperd om een museum te bouwen voor de zoölogische collectie van de Universiteit Leiden. De plek van de buskruitramp van 1807 wordt aangewezen als bouwlocatie. Pierre Cuypers (1827-1921) - architect van het Centraal Station en het Rijksmuseum in Amsterdam - wordt om advies gevraagd. Hij bestudeert de belangrijkste natuurmusea in Europa

en komt met ontwerpen. Zijn oorspronkelijke bouwplannen voor het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie evenaren die van het Rijksmuseum in Amsterdam. In het Nationaal Archief bevinden zich prachtige bouwtekeningen en schetsen van tegeltableaus met uiteenlopende dieren. Twintig jaar later discussieert de Tweede Kamer nog steeds over de bouw. De kosten voor het nieuwe natuurmuseum worden inmiddels geschat op meer dan twee miljoen. Tegenstanders vinden dat te veel geld voor dooie-beesten-spul. Met de plannen van Cuypers wordt niks gedaan. De Nederlandse zuinigheid triomfeert.

Om de critici de wind uit de zeilen te nemen, wordt voorgesteld het museum in etappes te bouwen. Rijksarchitect Jacobus Lokhorst (1843-1916) komt met een nieuw totaalplan. De eerste etappe wordt gebouwd tussen 1900 en 1903. Het spiritusmagazijn links van de hoofdingang en een deel van het magazijn dat zichtbaar is vanaf het Van der Werfpark worden gerealiseerd. De tweede etappe volgt tussen 1905 en 1910. Het dienstgebouw inclusief de hoofdingang, de rest van het magazijn en de dienstwoning worden gebouwd. Daarna staakt de bouw. De beoogde galerijen voor het publiek worden nooit gerealiseerd. Het Van der Werfpark blijft daardoor grotendeels groen. De zoölogische collectie in het magazijn blijft ontoegankelijk voor het publiek. Stephen J. Gould kon de museumcollectie alleen maar bewonderen dankzij zijn Leidse universitaire connecties.

Dat het Rijksmuseum aan de Raamsteeg in twee delen is gebouwd, is vanaf de buitenkant niet te zien. Met de verwijzing naar de muurtoren Oostenrijk in de eerste bouwfase en naar de Hooglandse Kerk in de tweede bouwfase lijkt de architect het complete gebouw te verbinden met het Leiden van voor de Gouden Eeuw. Dat is niet verwonderlijk. Jacobus van Lokhorst had zijn aanstelling als rijksarchitect te danken aan Cuypers en Victor E.L. de Stuers (1843-1916), de tekenaar van vrij recent gerestaureerde muurtekeningen in het Academiegebouw aan het Rapenburg. Van Lokhorst, Cuypers en De Stuers waren van mening dat men bij een bouwplan rekening diende te houden met de lokale geografische en cultuurhistorische omstandigheden. Ze waren daarbij vooral geïnteresseerd in Middeleeuwse constructies en renaissancedecoraties. Een onderdeel van de lokale middeleeuwse stadsomwalling en een in gotische stijl gebouwde kerk vormden voor de drie heren dan ook ideale inspiratiebronnen. Het Rijksmuseum aan de Raamsteeg is in die zin dan ook een schoolvoorbeeld van de door Van Lokhorst, Cuypers en De Stuers gewenste stijl en tegelijkertijd een 'oud' Leids gebouw.

De man achter het Rijksmuseum

Eind 1905 kon de directeur van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, de heer F.A. Jentink, tevreden zijn. Na al die jaren discussiëren was eindelijk een onderdeel van zijn museum gebouwd en met een tweede deel was begonnen. In het jaarverslag bedankt hij iedereen. Dan krijgt hij een brief. De inhoud: "U brengt in uw jaarverslag hulde aan Van Lokhorst. De mededeling dat ik mij al die jaren ijverig bemoeit heb met het bestuderen en ontwerpen van plannen geeft volstrekt niet de rol weer die ik gespeeld heb." Onderstreept: "Het feit is dat gij uw nieuw museumgebouw voornamelijk aan mij te danken hebt." Als er voorstellen werden gedaan aan de Tweede Kamer dan was dit aan mij te danken, "aan mijn onophoudelijk werken op de Minister, mondeling en met een eindeloos aantal nota's. Ook op de leden der Kamer heb ik invloed geoefend. Dat er in 1904 niet een helsch oproer is losgebroken toen de bouw zou worden voortgezet, durf ik gerust aan mijn optreden toe te schrijven."

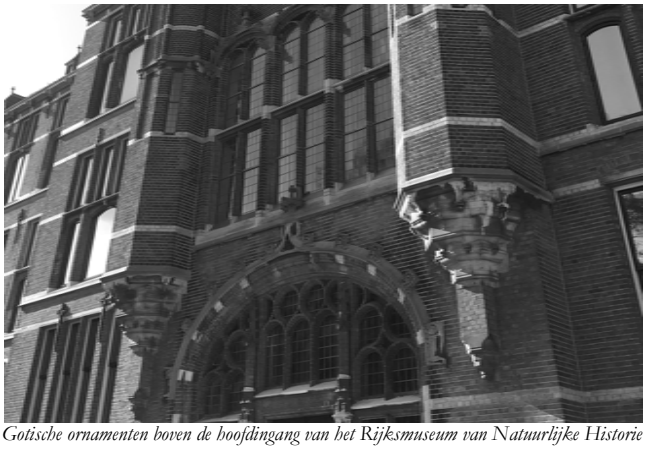

Gotische ornamenten boven de hoofdingang van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie aan de Raamsteeg, foto Esther Kok

De schrijver van de brief is niemand anders dan Victor E.L. de Stuers. De Stuers was lange tijd chef van de afdeling Kunsten en Wetenschappen van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Deze afdeling was eind 19e eeuw verantwoordelijk voor de gebouwen van de Nederlandse Rijksmusea. In die hoedanigheid was De Stuers intensief betrokken bij de bouw van het Rijksmuseum in Amsterdam. Hij bemoeide zich volgens zijn biograaf met alle facetten van de bouw. De ambtenaar was daarbij veeleisend, lastig en niet snel geneigd om zijn opvattingen te veranderen. Er wordt wel gezegd dat het Rijksmuseum in Amsterdam meer het werk is van De Stuers dan van Cuypers. Over de totstandkoming van het Rijksmuseum aan de Raamsteeg is De Stuers duidelijk: "Plannen heb ik niet ontworpen. Bestudeerd heb ik ze, maar de hoofdzaak is dat (...) als ik niet mijn uiterste best had gedaan gij vandaag nog naar den eersten steen van uw nieuw gebouw zoudt staan fluiten. Wil hiervan goede nota nemen bij de eerst voorkomende gelegenheid."

De Stuers en Van Lokhorst

Van Lokhorst is in de publieke ruimte duidelijk productief geweest. Zo heeft hij in Leiden naast het Rijksmuseum een aantal laboratoria gebouwd in de Hugo de Grootstraat en in de Nonnensteeg. De rijksarchitect zocht daarbij echter nooit de publiciteit. Zijn naam is dan ook enigszins in de vergetelheid geraakt. In zijn brief

stelde De Stuers dat hij zijn werk weliswaar achter de schermen heeft verricht, maar dat als er geschiedenis geschreven wordt, het vermeld dient te worden. De Stuers zocht de publiciteit. Hij sloeg er figuurlijk gesproken ook op los als hij dacht dat iemand hem onrechtvaardig behandelde. De brief is echter geschreven op een moment dat hij al chef af was. Hij was lid geworden van de Tweede Kamer. Bovendien kregen na 1900 in Nederland de musea meer autonomie. De invloed van De Stuers nam in deze periode merkbaar af. Jentink schreef een zeer uitgebreide brief terug: geschokt, vleiend, maar hij stelt ook dat de rol van De Stuers nu eenmaal geheim moest blijven vanwege diens positie. Het handschrift van De Stuers' antwoord op deze brief heb ik niet kunnen ontcijferen. De geschiedschrijving lijkt zijn intensieve rol bij de bouw van het Rijksmuseum aan de Raamsteeg te zijn vergeten. Het gebouw wordt tegenwoordig vooral geassocieerd met Jacobus van Lokhorst.

Het Rijksmuseum als Leiden Law Park?

Tegenwoordig verblijft de blauwbok samen met de rest van de zoölogische collectie in het hippe Naturalis Biodiversity Center. In het Van der Werfpark ziet een wandelaar geen grote hangende skeletten meer, maar een door kunstzinnige lampen verlicht magazijn. De Leidse rechtenfaculteit heeft medegedeeld het Rijksmuseum aan de Raamsteeg te willen kopen. De universiteit wil de omgeving met behulp van het kwetsbare gebouw omtoveren in een Leiden Law Park. Maar welke naam gaat het gebouw dan krijgen? Het Victor E.L. de Stuers-gebouw of toch het Jacobus van Lokhorst-gebouw? Een wandelaar vanuit het Singelpark ziet op de Sint Jacobsgracht de monumentale ingang van het Rijksmuseum voor zich opdoemen. Het zou mooi zijn als die wandelaar in de toekomst van het Singelpark via de monumentale poort tussen het hoofdgebouw en de dienstwoning van het Rijksmuseum rechtstreeks naar het Van der Werfpark zou kunnen lopen. Er zijn plannen om nieuwe fietsrekken te plaatsen in de Raamsteeg. Dat zou de wildgroei van fietsen voor en tegen het gebouw tegengaan. Voor de geïnteresseerde (buitenlandse) toerist lijkt een informatiebord op zijn plaats.

Bronnen

*Bureau Rijksbouwmeester en Adviesgroep Monumenten in Rijksbezit, *Bouwhistorische aantekening: Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Raamsteeg 2-2a, Leiden* (Den Haag 1986).
*Jos Perry, *Ons fatsoen als natie. Victor de Stuers 1843-1916* (Amsterdam 2004).
*P.T.E.E. Rosenberg, 'Van Lokhorst, bloemetje van den kouden grond' in C.J. van der Peet & G. Steenmeijer ed., *De Rijksbouwmeesters* (Rotterdam 1995), aldaar 235-266.
*Stephen J. Gould, *Dinosaur in a Haystack* (Londen 1996).
*Verder: de brieven van De Stuers en Jentink in de Koninklijke Bibliotheek. •

STADSONTWIKKELING

KORT RAPENBURG WEER EEN ECHTE GRACHT?

door Marjolijn Pouw

Kort Rapenburg weer een echte gracht?

In 1910 werd het Kort Rapenburg overkluisd. Jan Wieles en Ton van der Zon, beiden lid van de Vereniging Het Waterambacht Leiden, zouden graag zien dat de gracht weer opengegraven wordt. De gemeente wil de straat op korte termijn herinrichten en de brug over de Stille Rijn herstellen. Dat zou een geschikt moment zijn om in actie te komen.

Kort Rapenburg voor de overkluizing, gezien vanaf het Rapenburg (collectie ELO)

Waterambacht Leiden

'Burgers met een passie voor het Leidse grachtenwater richtten in 2014 de Vereniging Het Waterambacht Leiden op. Hollandse steden zijn van oudsher watersteden. Daar zou meer aandacht voor moeten zijn', zeggen Jan Wieles en Ton van der Zon. 'Veel grachten zijn in de loop van de tijd gedempt, zeker ook in Leiden. In verband met de doorstroming en de daarmee samenhangende waterkwaliteit en als waterberging bij de klimaatverandering zou je ze weer open moeten graven. In veel steden gebeurt dat al. Neem Delft, Gouda of Den Haag, waar de stadsgrachten veel aandacht krijgen van het stadsbestuur. In Leiden is dat wel anders, hier hebben de politiek en de ambtenarij weinig belangstelling voor het stadswater, het lijkt niet in hun systeem te zitten. Waarom dat zo is hebben we niet kunnen achterhalen. Waterambacht Leiden wil daar verandering in brengen, want water is voor onze steden van levensbelang. Denk maar aan de ecologie, lokaal klimaat, waterberging en de aantrekkelijkheid van onze stad. In de grachten groeien allerlei waterplanten, er zwemmen vissen, kreeftjes, waterslakken, spinnen, larven, watermijten, kikkers en er broeden tal van vogels.

We proberen om meer belangstelling voor het stadswater te wekken bij de politieke partijen en anderen die er professioneel mee bezig zijn of belangstelling voor hebben. Vorig jaar hebben we een symposium over Water in Leiden en het weer opengraven van de Lange

Mare georganiseerd. De geplande herinrichting van het Kort Rapenburg is een goede gelegenheid om aandacht te vragen voor het opengraven van deze overkluisde gracht. Het zou bijvoorbeeld een rechtstreekse verbinding mogelijk maken van de Rijn met het Rapenburg. Dat geeft dan weer meer mogelijkheden voor de rondvaar, personenvervoer en bevoorrading van de Academie als alternatief voor vervoer per auto door de binnenstad.'

Opengraven Kort Rapenburg

Kort Rapenburg verbonden met het Galgewater, collectie ELO

Jan Wieles: 'Kijk je naar de foto van het Kort Rapenburg hierboven, dan zie je hoe het er vroeger uitzag. Wat ons betreft hoeft de oude toestand niet een op een hersteld te worden, maar je kunt wel zien hoe breed het was waar het Kort Rapenburg het Galgewater (de Rijn) in stroomde, wel zo breed als het Rapenburg. We willen nu eerst met de gemeente de mogelijkheden van opengraven bekijken. Hebben we deze in kaart gebracht dan gaan we de bewoners van het Kort Rapenburg interviewen over de plannen. Daarna gaan we praten met de bewoners van het Rapenburg om te zien wat zij ervan vinden als er meer boten door de gracht zouden varen.'
'Boten geven hinder en geluidsoverlast vanwege dronken passagiers met geluidsapparatuur aan boord', zeg ik. 'Dat weet ik', zegt Jan. 'Maar er zijn vaarregels om dat tegen te gaan en die zouden gehandhaafd moeten worden. Daar moet dus ook over gesproken worden, anders is dat inderdaad wel een punt.'

Historisch onderzoek

Het bepleiten van een ingrijpende verandering als het weer opengraven van een gracht vergt gedegen historisch onderzoek. Jan is daar al jarenlang mee bezig. Ter gelegenheid van het Leids Waterjaar in 2018 schreven Piet de Baar en hij het boekje Historisch water in Leiden over twee belangrijke vaarroutes: de Binnenstadroute en de Singelroute. Het geeft het belang aan van het stadswater in de loop der eeuwen en bevat achtergrondinformatie over met het water verbonden zaken, zoals de verdediging van de stad, scheepswerven, bruggen, waterverversing, waterpeil, walkanten, handel en markten. In 2015 hadden ze al het boekje Gedemptegrachtenwandeling uitgegeven, met een wandeltocht over onze gedempte en overkluisde grachten. Daarin zijn de veranderingen in de loop der tijd op kaarten aangegeven. Het zijn er schrikbarend veel, meer dan tweederde van onze grachten is intussen gedempt. Jan heeft ook uitgezocht hoe het zat met de Paardensteeg, later de Prinsessekade die je op de tweede foto nog kunt zien. De steeg belemmerde de doorstroming van het verkeer uit de binnenstad naar het in 1842 gereedgekomen station en moest met het Kort Rapenburg wijken voor de nieuwe elektrische stadstram. In 1910 werd vanwege deze tram (later ook de Blauwe en de Gele tram) de zware Blauwpoortsbrug aangelegd.
Jan is vooral bezig met de gerealiseerde plannen, een ander verenigingslid doet onderzoek naar de niet gerealiseerde plannen. Die zijn er gelukkig ook. •

BUREN

ARNOUD VROLIJK EN MARJOLIJN POUW

door Charlotte Boschma

Op tafel liggen Arabische kalligrafieën, zwart-wit foto's van Bedoeïenen, oude prentbriefkaarten, in Libanon uitgegeven vergeelde Arabisch-Frans en Frans-Arabische zakwoordenboekjes met afbeeldingen van planten, dieren en voorwerpen, een oud leerboekje van de unie van Amerikaanse zondagsscholen, getiteld *The Arab and his Country* en een oud Syrisch aardrijkskundeboekje. Ze komen uit de nalatenschap van de Leidse Arabist Frank Schröder (1945-2013), de partner van Marjolijn Pouw. Onlangs schonk zij de hele collectie aan de UB. Arnoud Vrolijk, conservator Bijzondere Collecties, gaat in op het belang van zulke schenkingen. Maar eerst iets over Frank Schröder die de collectie bijeenbracht.

Mehari's in de Sahara jaren '30, ansichtkaart uit Marokko. Fotograaf onbekend

Was Frank een verzamelaar?

Marjolijn: 'Ik zou hem niet echt een verzamelaar noemen. Frank was als kind al gegrepen door Arabië. Hij struinde boekenmarkten en antiquariaten af in Europa en de landen rond de Middellandse zee op zoek naar wat hem interesseerde. Dat waren vooral geschriften en pamfletten over de islam, de koloniale tijd en de dekolonisatie, maar ook veel door Engelse en Franse

schrijvers geïnspireerde Arabische literatuur en poëzie. De oude ansichten waren bijvangst, net als de foto's en kalligrafieën. Frank was ook zeer geïnteresseerd in de Nederlands-Indische geschiedenis en probeerde via de geschriften van Arabist en Islamkenner Christiaan Snouck Hurgronje vat te krijgen op de Islam en de roerige en complexe onafhankelijkheidstrijd. Daar wilde hij een boek over schrijven, maar dat is helaas niet af gekomen.
Wat hij op zijn reizen door Noord-Afrika en het Midden-Oosten vond stuurde hij per scheeps- of vliegpost op in van die oude, hardkartonnen of kunststof koffers die uit elkaar vielen zodra je het slot opende. Of hij gaf het mee aan bevriende oriëntalisten die hij in Caïro ontmoette toen hij daar een jaar zat. Die sjouwden ze zuchtend en steunend onze trappen op. Na zijn dood is het niet-Arabische deel van de boeken door Burgersdijk & Niermans geveild, het Arabische deel door een gespecialiseerd Berlijns veilinghuis. Wat op Indië betrekking had is bij Indische letteren terecht gekomen. Het moest hier weg want de vloer boog door en het dak moest gerepareerd worden. Helaas had de UB er geen ruimte voor, gelukkig wel voor de kalligrafieën en de prenten.'

Een verzameling oriëntalisme

Arnoud: 'Ik was heel blij met de berg die me aangeboden werd. Het is een prachtige verzameling en heel interessant voor de UB omdat het niet strikt 'wetenschappelijk' is. Het is eerder oriëntalisme. Dat is de oude, westerse opvatting over het Midden-Oosten. Met een romantische maar ook koloniale blik. We kregen bijvoorbeeld een grote collectie foto's van Lehnert en Landrock, gemaakt begin 20ste eeuw. Deze twee fotografen maakten prachtige opnamen van woestijnlandschappen en straatscènes. Daarnaast verkochten ze foto's van halfnaakte jongens en meisjes, die uit de lokale bordelen kwamen. Dat soort foto's werden gewoonweg nooit verzameld door de UB. De studie Midden-Oostentalen was vroeger heel deftig en daar paste dit niet bij.

Oriëntalisme is nu een beladen term omdat het naar een koloniale tijd verwijst. Maar het oriëntalisme had ook een ideële component, en de wens om volkeren te verheffen in beschaving, zoals Christiaan Snouck Hurgronje en Multatuli voorstonden. Snouck was een groot voorstander van de Arabische onafhankelijkheid. Eind jaren '70 publiceerde de Palestijns-Amerikaanse geleerde Edward Said een fundamentele kritiek op het traditionele westerse oriëntalisme. Ook in de Midden-Oostenstudies aan de Universiteit Leiden ontstond een discours dat zeer fel gevoerd is. Was een persoon als Snouck Hurgronje een verlicht geleerde of een kolonialist of zelfs racist? Er zijn onverbloemde ruzies geweest. Het is moeilijk een oordeel te vellen, je kunt de dingen niet eenduidig zien. Je moet ook de oprechte betrokkenheid van westerse geleerden zien.'

Noord-Afrikaanse jongen, foto Lehnert en Landrock

Het boek dat niet afkwam

Marjolijn: 'Frank wees het idee af dat alles wat in het verleden gebeurd is, als schandelijk moet worden geïnterpreteerd. Je kunt ideeën van vandaag de dag niet op voorbije eeuwen projecteren. Frank was gefascineerd door Snouck Hurgronje en wilde een boek over hem schrijven, onder meer over zijn bekering tot de Islam. Maar hij was een perfectionist: wat hij overdag schreef haalde hij 's nachts door omdat het in zijn ogen niet goed genoeg was.'

Maar toch!

Arnoud: 'Hij was een begaafd stilist. In zijn artikelen verraadt elke zin zijn enorme eruditie. Omdat hij de lat voor zichzelf zo hoog legde heeft hij nooit veel gepubliceerd, maar hij heeft wel degelijk sporen nagelaten. Zo heeft hij een vertaling gemaakt van de beroemde novelle *Mannen in de zon*, van Ghassan al-Kanafani. Over Palestijnse gastarbeiders die in de hitte stikken in een tankwagen, zoals dat tegenwoordig gebeurt met illegale immigranten die het Kanaal willen oversteken. En hij was buitengewoon geïnteresseerd in de geschiedenis van de oosterse studies in Leiden, daar heeft hij samen met de Leidse hoogleraar Jan Brugman een boek over geschreven. Ik heb hem bijna niet gekend omdat hij nauwelijks meer in de UB kwam sinds ik er werk. Maar degenen die hem wel kenden hebben het nog steeds over zijn magische en charismatische persoonlijkheid. Hij is ook heel lang ziek geweest en overleed veel te vroeg in 2013'. •

DIEREN

DE KAT DIE OP DE MUUR ZAT

door Carla van der Poel

Stenen katten en katten van vlees en bloed, onze wijk telt er vele.

Foto Guido de Bruin

Deze kat werd in de zomer gefotografeerd door Guido de Bruin op de poort van het Gravensteen aan de kant van het Gerecht. De kat heet Truusje en woont op het Rapenburg. •

INITIATIEF

SPEL VAN LICHT EN DONKER

door Carla van der Poel

Op papier wandelen door het 17e eeuwse Leiden, (kunst)historisch verantwoord en bijna een pageturner. Het is Matthias Rozemond gelukt met zijn vorig jaar verschenen roman Het spel van licht en donker, over de jonge Rembrandt. Rozemond, zelf wonend in Haarlem, glorieerde eerder met De Duivelskunstenaar over Jeroen Bosch. Hij is dus thuis in de oude schildertechniek en deed daarnaast veel onderzoek naar het leven van Rembrandt, tegen de achtergrond van de lakenhandel en de godsdienstige verdeeldheid in het 17e eeuwse Leiden. We volgen de jonge schilder in zijn persoonlijke ontwikkeling en in zijn zoektocht naar een eigen stijl. Eerst is hij in de leer bij Jacob Isaaczn. van Swaneburgh in Leiden (daar waar nu de Young Rembrandt Studio aan de Langebrug is gevestigd), daarna bij historieschilder Pieter Lastman in Amsterdam. Via de fatterige Jan Lievens met wie hij een haat-liefde verhouding heeft, maar die hij nodig heeft voor een kritisch geluid, komt hij in aanraking met Constantijn Huygens en krijgt hij steeds meer opdrachten. Of het waar is of niet, het is aardig om te lezen hoe Rembrandt bepaalde details veronachtzaamt en hoe zijn gezel Gerrit Dou, een fijnschilder in de dop, wonend om de hoek, op het Kort(e) Rapenburg, zijn schilderijen perfectioneert. De keuze van de thema's van tekeningen, etsen en schilderijen is goed te volgen. De roman besluit met de totstandkoming van De anatomische les van Dr. Tulp. Rembrandt werkt dan al in Amsterdam en verkoopt zijn werk via kunsthandelaar Uylenburgh.

Tableau vivant bij de Rembrandtdagen van Rembrandts schilderij De Anatomische les van Dr. Nicolaes Tulp. Foto Sonja Wagemans

Het wel en wee van de straatjongen Aris vormt een tweede verhaallijn. De vader van Rembrandt moet als bonmeester in het bon Noord-Rapenburg zorgen voor kansarmen. Aris ontpopt zich als een schelm en na zijn vader helpt Rembrandt hem - volgens Rozemond - voortdurend uit de brand en hun paden blijven elkaar kruisen. De schilder krijgt daardoor extra diepte en wordt nog meer een man van vlees en bloed. Niet in het minst door zijn ontluikende fascinatie voor vrouwen. Voor iedereen in onze wijk en ook daarbuiten een aanrader! •

STADSONTWIKKELING

SINGELPARK JAN VAN HOUTKADE

De werkgroep Singelpark Jan van Houtkade wil de gemeente begin 2020 een plan aanbieden voor de inrichting van het ontbrekende deel van het park op de Jan van Houtkade. Met steun van de Vrienden van het Singelpark hebben Appel architecten en de gemeente vier schetsen opgezet voor de toekomstige inrichting. Uitgangspunt was het programma van wensen en eisen dat de werkgroep eerder had opgesteld. Op Burendag zijn deze in de Muurtoren Oostenrijk (het Kruithuisje) aan bewoners en andere belangstellenden voorgelegd. Reacties kon men kwijt op een daarvoor bestemd formulier. Daar werd grif gebruik van gemaakt. Hieronder de analyse. De volledige tekst en de grafieken zijn te vinden op de website: http://janvanhoutkade.nl/

Analyse

Zeker 70 mensen bezochten de bijeenkomst, 44 van hen leverden het reactieformulier in. Daarop kon men aangeven of men bewoner van de Jan van Houtkade was, in de omgeving woonde, of in het algemeen belangstelling had. De vraag om 100 punten te verdelen over de belangrijkste elementen van een definitief ontwerp leverde per groep een gevarieerd beeld op. De bewoners van de Jan van Houtkade bleken het meeste belang te hechten aan groen, de verkeersveiligheid kwam

op de tweede plaats, parkeerplaatsen op de derde. Recreatie en bereikbaarheid van winkels en horeca kwamen op de vierde en vijfde plaats. De bewoners uit de omgeving kwamen daar dicht bij in de buurt, al hechten zij iets meer belang aan recreatie. De belangstellenden in het algemeen stelden recreatie voorop. Parkeren en de bereikbaarheid van winkels en horeca vonden ze niet van belang.

Schetsen
Daarna kwamen de vier ontwikkelde schetsen aan bod met de korte omschrijving.

1) Meanderende rijbaan, een volledig groene variant met laad- en losplaatsen, uitsluitend voor bewoners en de bloemenkiosk.

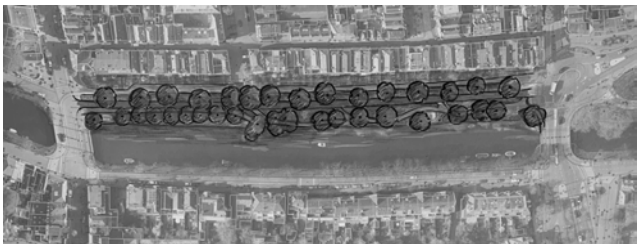

2) Rechte rijbaan met diagonale parkeerplekken aan de huizenkant, uitsluitend voor bewoners

3) Rechte rijbaan met langsparkeren aan de huizenkant, uitsluitend voor bewoners

4) Meanderende rijbaan met afwisselend links en rechts langsparkeren, uitsluitend voor bewoners

Voorkeur van de respondenten
De vraag naar de voorkeur leverde het volgende op. Overigens ging het er daarbij niet zozeer om nu al een 'keuze' te maken, maar om de ontwikkelingsrichting aan te geven van de volgende fase.

Bewoners kozen voor zo veel mogelijk groen (variant 1). De meerderheid van de buurtbewoners gaf als voorkeur de variant aan met de meeste parkeerplaatsen en diagonaal parkeren (2), gevolgd door groen (1). Langsparkeren (3) vonden ze minder interessant, de combinatie van groen en langsparkeren (4) het minst. De groep belangstellenden koos voor groen (1), de rest vonden ze niet van belang.
Tenslotte kreeg men de vraag voorgelegd welke schets men het meest waardeerden, waarom en wat men aan de favoriete schets nog zouden willen veranderen. Dat leverde een veelvoud aan antwoorden op, lopend van 'geen recreatie vanwege geluidsoverlast' en 'laadpalen' tot 'een volledig groene buffer met langs het water vlonders en een openbaar toilet'. De algehele voorkeur gaat uit naar groen in combinatie met parkeren (ouderen willen niet te ver hoeven lopen, mensen die voor hun werk reizen of kleine kinderen hebben willen dichtbij spullen in kunnen laden), snelheidsbeperking en verhoging van de verkeersveiligheid. Het afremmen van doorgaand verkeer werd ook vaak genoemd.

Vervolg
De werkgroep wil een tweede versie van de schetsen laten maken, waarin met de uitkomst van deze eerste peiling is verwerkt. Begin januari worden deze voorzien van een schriftelijke toelichting aan Groen Links wethouder Ashley North aangeboden, met het verzoek om de plannen samen met de werkgroep uit te laten werken.

Gertjan Bots, voorzitter werkgroep Singelpark Jan van Houtkade PAL: Leiden •

INITIATIEF

BOOMSPIEGELBEPLANTING OP HET GERECHT

door Marjolijn Pouw

Bewoners van het Gerecht bij de boomspiegelbeplanting, foto Sarah Hart

Op 13 november werden de boomspiegels van de leilinden op het Gerecht door een groep bewoners vol gezet met winterharde groenblijvende en insecten trekkende planten die tegen een stootje kunnen. Het

Bewoner Eduard Groen had het initiatief genomen, het enthousiasme was groot. De bewoners vroegen de gemeente steun voor hun plan en subsidie om geschikte planten aan te schaffen. De gemeente heeft daar budget voor in het kader van het project Samen aan de slag, dat tot doel heeft om met bewoners hun buurt aantrekkelijker te maken. Groencoach Nick Kooreman (aandeslag@leiden.nl) begeleidde de bewoners bij hun keuze van de planten, die geselecteerd werden op hun aantrekkelijkheid voor bijen en vogels. Groen Links wethouder Ashley North (Duurzaamheid, Mobiliteit & Beheer Openbare Ruimte), zette de eerste zuurbes in de grond. Het gebeuren werd gevierd in de door studenten van Gerecht 12 voor de gelegenheid opgezette feesttent. Die was hard nodig, want het regende onwelvoeglijk.
De boomspiegel van de in 1949 ter gelegenheid van de kroning van koningin Juliana op het Gerecht geplante lindeboom wordt later beplant. De gemeente heeft aangegeven dat deze volgend jaar wordt vergroot, bij de renovatie van de bestrating van het Gerecht. De gemeente zal hierover tevoren contact opnemen met de bewoners. •

BUREN

BAMBAM RESTAURATIE STEENHOUWERS

door Carla van der Poel

Steven Janse weet het nog goed: ze zaten in de auto, Marc de Groot en hij, en ze dachten na over een naam voor hun steenhouwersbedrijf. Allerlei varianten kwamen voorbij, totdat ze via de oudste steen, de vuursteen, op de Flintstones kwamen en zo ontstond de naam Bambam, vernoemd naar de zoon van Barney en Betty, ofwel de peuter die bovenmenselijke kracht bezat.

Logo van Bambam restauratiesteenhouwers, ontworpen door Jos Agasi

Start in de ambachtsschool

Het steenhouwersbedrijf vond zijn oorsprong bij Marc de Groot. Na zijn opleiding aan de Kunstacademie volgde hij via het Arbeidsbureau een opleiding tot steenhouwer. Daarop was hij een aantal jaren bij een restauratiebedrijf in dienst, totdat hij in 1994 voor zichzelf begon. Lange tijd werkte hij als zelfstandig steenhouwer / kunstenaar in zijn atelier in de voormalige ambachtsschool aan de Haagweg. De opdrachten varieerden van grafstenen en gevelstenen, tot een monument voor het COA en werk aan een kerk in Alkmaar. Heerlijk werk met de handen, waarin hij veel van zijn creativiteit kwijt kon. Marc verloor naar zijn zin wel iets te veel tijd aan administratie. Toen hij in 2009 met Steven ging samenwerken kon hij dat onderdeel loslaten; de organisatorische kant was bij Steven, afkomstig uit het aannemer vak, in goede handen.

Van passie naar passie

Marc woonde langere tijd aan de Zijl in Warmond. Hij raakte daar steeds meer vertrouwd met het buitenleven. Op de grond bij zijn huis hield hij schapen en samen met zijn vriendin verbouwde hij zijn eigen groenten en fruit in hun moestuin. Tegenwoordig woont hij in het Groningse Hogeland, in Den Andel en gaat hij nog een stap verder: naast zijn schapen en moestuin doet hij een opleiding in de biologisch-dynamische landbouw om uiteindelijk daar een bestaan in te vinden. Tussen de bedrijven door is hij nog wel met het steenhouwer vak bezig, maar de spreekwoordelijke zuinigheid van de Groningers heeft zich ook vertaald in het type stenen: de vele entreekolommen, de stenen die je aan het begin van een oprit vindt, zijn vaak van beton. Daar is dus niet zoveel geld aan uitgegeven en daar valt ook niet veel aan te restaureren. Des te meer tijd komt er vrij voor het biologisch-dynamisch boeren. Marc heeft in het onthaaste leven in Groningen, dicht op de natuur een nieuwe passie gevonden, het moet een nieuw verdien model worden.

Erkend bedrijf

Nu in 2019, tien jaar na het samengaan, bestaat Bambam, restauratiesteenhouwers uit een team met zo'n tien medewerkers. Elke medewerker heeft zo zijn eigen specialisatie, wat hen bindt is heel concreet: steen. De meesten zijn hier via via beland. Het bedrijf heeft intussen het certificaat Erkend Restauratie Steenhouwer (ERM). Je voldoet daarmee aan bepaalde eisen en je wordt hierdoor vaker gevraagd. 'Je zit bij de échte club', vertelt Steven en hij voegt eraan toe: 'Dit is goed, want je denkt nog beter na over de eisen waaraan je moet voldoen en je wordt er steeds professioneler door. Bovendien vinden opdrachtgevers je makkelijker en weten ze dat je goed werk levert.'

Aan het werk in onze wijk

Natuurlijk blijkt de kwaliteit ook uit hun portfolio, waarin niet toevallig veel gebouwen, gedenkplaten, stoepen, sluitstenen of gevelstenen zijn te vinden, die je terugvindt boven een raam of deur of in de nok. In onze wijk zijn dat bijvoorbeeld de plaquette van de Pilgrimfathers aan de zuidwestzijde van de Pieterskerk, de stoeppalen op het Pieterskerkplein en de beeldengroep op de Doelenpoort. Verder gevelstenen aan de Breestraat, gewijd aan Nicolaas Beets (op nr, 14, Wonderful Nature) en aan Scaliger (op nr. 113 Babooka). Ook de grafkapel in Museum van Oudheden nam Bambam onder handen. De opdrachten buiten Leiden komen vooral uit de Randstad, vaak restauratiewerk aan kerken onder meer de Laurenstoren in Rotterdam, grafmonumenten zoals de Joodse begraafplaats op IJburg, maar ook werk in particuliere huizen. Opdrachtgevers zijn vooral aannemers, gemeenten en pandeigenaren of beheerders.

Ambachtsplein

Sinds 2010 huurt Bambam het uit 1913 daterende gebouw van de voormalige vuilverbranding aan de Langegracht. Inmiddels is het plein waaraan het ligt

omgedoopt tot Ambachtsplein. Buurman is de Leidse Brouwerij Pronck. In de toekomst zullen er hopelijk meer ambachtelijke bedrijven bijkomen. Het plein zal gedeeltelijk worden ingericht tot parkeerplaats en gaat deel uitmaken van de Singelparkroute. Er komt nog een fiets- en wandelverbinding over de Maresingel.

Steenhouwerstraditie

Steenhouwers verstoppen vaak iets eigens in hun werk. Dit vinden we terug in de eerdergenoemde steen ter herinnering aan Beet. Hij schreef zijn Camera Obscura op Breestraat 114. Het liggend streepje tussen de twee jaartallen 1845 en 1860 is als we goed kijken een klein lensje, symbolisch voor de camera obscura, het laatste jaartal staat ook nog eens op zijn kop. Een aantal letters is bovendien goud gehoogd en als je die achterstevoren leest, zie je MdNL. Dit staat voor de opdrachtgever Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. Alleen als je het weet, zie je het. Zo is het ook met de reconstructie van een ontbrekende vaas met fruit bovenop Rapenburg 45. Daarin komt de vrijheid van de steenhouwer die naast het vak van ambachtsman zijn creativiteit laat gelden tot uiting. In plaats van een peer stelde de steenhouwer het peertje van een lamp voor. De opdrachtgever vond dit eigenlijk wel leuk. Van een afstand zie je het niet, het is een 'geheime' afspraak. Steenhouwers willen zo, waar mogelijk, graag hun (blijvende) signatuur zetten.

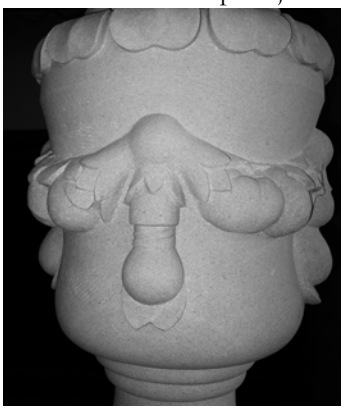

Reconstructie van een siervaas met toegevoegd 'peertje' op Rapenburg 45, foto Bambam.

Materialen en handwerk

De natuurlijke materialen waarmee Bambam werkt komen uit steengroeven in het buitenland.Het materiaal is aan mode onderhevig en dat zie je terug in het gebruik door de jaren. Ons natuursteen komt vooral uit Duitsland en België, marmer uit Italië. Was er oorlog of was de toevoer van materiaal problematisch, dan moesten er alternatieven worden gezocht. De geschiedenis weerspiegelt zich in het materiaal. Het huidige steenhouwersambacht ligt nog dicht bij het oorspronkelijke vak. Daarin werd materiaal hergebruikt en werden problemen creatief opgelost. Ook al zijn er tegenwoordig machines, die kunnen het niet per se mooier. Misschien wel strakker, maar de steenhouwer moet alles uiteindelijk toch met de hand afwerken. Zo zegeviert het ambacht. •

STADSONTWIKKELING

DOELENCOMPLEX

Nadat op 12 september door een aantal bewoners en sympathiserende Leidenaren in de raadscommissie, is íngesproken heeft de gemeenteraad in de nacht van 17 op 18 oktober om half twee het raadsvoorstel van wethouder Dirkse aangenomen. De raad had daar, mogelijk door dichtvallende ogen, slechts een half uur voor nodig. Het centrum van Leiden wordt daarmee verfraaid met een in onze ogen afschuwelijk, twintig meter hoog gebouw aan een klein historisch grachtje. Maar ja, een kniesoor die daar op let.

Herhuisvestingsplan bewoners

Die nacht werd ook een herhuisvestingplan voor de bewoners aangenomen waar het nodige op aan te merken is. Zo zijn de locaties van de nieuwe woningen nog steeds onduidelijk, evenals het type woningen dat er komt. Wel is het idee van de wethouder om de bewoners twee keer te laten verhuizen door de raad naar de prullenbak verwezen.

Na de raadsvergadering zijn er voor de bewoners nog twee informatieavonden georganiseerd: een door woningcorporatie de Sleutels en een door de wethouder. De laatste avond is op ons verzoek vooral besteed aan het bespreken van de enorme overlast die de we vanaf begin 2019 ondervinden van de verbouwing van het Arsenaal en de enorme overlast van zwaar bevoorradingsverkeer en illegaal parkeren die onze buurt altijd al teistert.

Doeleneiland vanaf de Doelensteeg 1983, fotograaf onbekend (collectie Van der Velde)

De universiteit ziet inmiddels de ernst van de situatie in en heeft een verkeersregelaar voor het Doelenterrein (nota bene een milieuzone) ingezet. Ook hebben wij nu elke week overleg met de universiteit, gemeente en aannemers om af te spreken hoe de overlast tot een minimum beperkt kan worden. Komt men de afspraken niet na, dan kan de week daarop al ingegrepen worden.

We beraden ons nog op juridische stappen om de besluiten van de gemeente aan te vechten.

Giny Schoemaker en Theresa Steeman, bewoners •

DIEREN

BEEST GEWEEST

door José Plevier

Je loopt er jaren aan voorbij zonder dat het je opvalt: een sculptuur, gevelsteen of andere decoratie met de afbeelding van een dier. Wat zijn het voor dieren?

Gerecht 8

Foto Sarah Hart

In de vorige Hart van de Stadkrant (nr. 56) noemde ik gargouilles, monsterfiguren op gotische kerken, die vanaf de dakrand uitsteken om met opengesperde bek het hemelwater uit te spuwen. Op Gerecht 8 zien we aan weerszijden van de voordeur dergelijke monsters in klein formaat, die hier fungeren als lantaarnhouder hebben gekregen. In hun bek dragen ze een mooi art-déco lampje.

Breestraat 177

Foto Erfgoed Leiden en omstreken (ELO)

In de gevel van Chin. Ind. Restaurant "Nieuw China", aan het eind van de Breestraat, bevindt zich een gevelsteen met een krab met een kroontje erboven en eronder het jaartal 1632. Het dier is gedetailleerd weergegeven met alle geledingen in zijn poten en scharen. Het ligt voor de hand dat het pand ooit "In de gekroonde krab" werd genoemd. Het onderschrift LEEFTER maakt deel uit van de totale spreuk WIE LEEFTER ONBENIT (Wie leeft er onbenijd). De krab zou dan hier zijn gebruikt als het symbool voor de nijd, in de zin van "afgunst". Hoewel men vroeger meestal de kreeft of de schorpioen gebruikte om de nijd uit te beelden, kon ook een krab die functie toebedeeld krijgen. Een andere verklaring luidt: krabben lopen niet vooruit maar zijwaarts. Iemand die vooruit krabbelt kan afgunst opwekken, maar iemand die geen progressie maakt niet.

Rapenburg 71

Aan het pand rechts van de Academie is in de natuurstenen lijst boven de begane grond een monsterfiguur te zien, geflankeerd door twee vrouwenkopjes. Op het eerste gezicht lijkt het een fantasiewezen, maar Jos van den Broek wees me op de gelijkenis met een hoefijzerneusvleermuis. De vorm van de snuit en oren van dat vliegende zoogdier is helemaal aangepast aan het uitzenden en ontvangen van ultrasone geluiden om zich te oriënteren en te jagen op insecten, de zogenaamde echolocatie. De zeer kleine kraaloogjes voldoen aangezien hij niet op zicht jaagt. De steenhouwer heeft een vrije interpretatie van de vleermuiskop gemaakt, waarbij de oren kleiner en de bek flink groter is uitgevallen dan in de natuur. Hierdoor is de gelijkenis alleen voor de scherpe observator zichtbaar, en dat bent u nu ook.

Foto Jos van den Broek en Vleermuis.net

N.B. Onlangs zijn de sgraffito-decoraties van kindertjes met slachtvee in de topgevel van voormalige slagerij Noack op Breestraat 65 fraai gerestaureerd (zie Hart van de Stadkrant nr. 155). De kleuren zijn weer helder en sprekend. •

Kamerlingh
PARKTUIN & CAFÉ
ONTBIJT/LUNCH/BORREL
DINSDAG T/M ZONDAG 10:00 – 18:00
DOEZASTRAAT 2B
2311 HB LEIDEN
071 203 22 40

Look
OPTIEK
OOGMETING LENZEN BRILLEN
Breestraat 133
2311 CM Leiden
T. 071 512 22 13
www.lookoptiek.nl

DRUKKERIJ • ZETTERIJ • REPROSERVICE
Van Der Linden
OFFSET • LICHTDRUK • FOTOKOPIE • LEIDEN SINDS 1901
Al meer dan 100 jaar het adres voor uw reprowerk
• Visitekaartjes • Briefpapier • Enveloppen •
• Geboortekaartjes • Trouwkaarten •
• Kopieën • Printen • Bouwtekeningen • Posters •
Vliet 4a-6 - 2311 RE Leiden
www.drukkerijvanderlinden.nl
Tel. 071-5120815
info@drukkerijvanderlinden.nl

BERICHTEN

Adri Klaassen (AK), Fred van der Loo (FL), Marjolijn Pouw (MP)

PIETERSWIJK

Breestraat-Mosterdsteeg-Botermarkt-Choorlammersteeg blok Voor zover bekend hebben de aannemers van het saneerwerk, slopen, graven van de bouwput en de bouw hun besprekingen bijna afgerond. Het resultaat wordt de gemeente voorgelegd, evenals de andere zaken die nog geregeld moeten worden. December wordt besteed aan de werkvoorbereiding (inrichting van de bouwplaats, logistieke routes, veiligheid, overall planning), het werk begint naar verwachting in januari 2020. Met de buurt wordt nog bezien hoe deze van de ontwikkelingen op de hoogte wordt gehouden. De bouw zal ruim twee jaar duren. Voorbereiding en ruwbouw (gevel en binnen) nemen rond de veertien maanden in beslag, de afbouw rond de tien maanden. (MP)

Garenmarktgarage | De bouw verloopt voorspoedig. Voor de winkeliers en de bedrijven aan de Raamsteeg en Korevaarstraat was het de afgelopen jaren lastig werken en ook de buurtbewoners hebben het nodige achter de rug, maar het einde is nu gelukkig in zicht. Als het ook deze maand nog meezit dan gaat de garage al in december open in plaats van in januari, zoals oorspronkelijk het plan was. Bewoners kregen onlangs een mooie rondleiding, waarin de techniek en de bouw werden toegelicht. Tot nu toe hebben we over de communicatie niet te klagen. De universiteit zou er een voorbeeld aan kunnen nemen. (MP)

Rondleiding door de Parkeergarage Garenmarkt in aanbouw, foto Sonja Wagemans

Langebrug | Afsluiting voor doorgaand verkeer nog steeds actueel? Vanwege het vertrek van wethouder Martine Leewis, haar opvolger Ashley North moet zich nog inwerken, is het autoluw maken van de binnenstad wederom vertraagd. Dat geldt natuurlijk ook voor de afsluiting van de Langebrug voor sluipverkeer. Er worden in de tussentijd door de gemeente wel gesprekken gevoerd over de te nemen maatregelen. (AK)

Langebrug | Bestemmingswijziging 12A Bewoners overhandigden in oktober 2019 de betrokken wethouders een petitie met het verzoek om niet toe te staan dat de bestemming van het pand 12A wordt gewijzigd vanwege de vestiging van grootschalige horeca in de kelder. De petitie was digitaal ondertekend door 600 mensen, op papier tekenden nog eens 300 mensen. De aanvraag werd uiteindelijk afgewezen 'omdat de ruimtelijke impact van een restaurant van deze schaalgrootte op deze locatie te groot is en niet passend binnen het DNA-profiel van het Dwaalmilieu, horecagebied Pieterswijk e.o.' In november is een nieuwe aanvraag voor een horecavestiging ingediend. Veel is nog onduidelijk, er zijn onvoldoende gegevens. De buurt beraadt zich over vervolgstappen (AK).

ACADEMIEWIJK

Doelencomplex | Humanities Campus In oktober is het raadsvoorstel aangenomen voor de bouw van de nieuwe universiteitscampus. Bewoners moeten ervoor wijken, het herhuisvestingsplan voor hen is inmiddels ook aangenomen, er is het nodige op aan te merken. De locaties van de nieuwe woningen zijn nog niet duidelijk, evenmin is duidelijk om welk type woningen het gaat. De bewoners beraden zich over juridische stappen. Intussen is de hinder van de verbouwing van het Arsenaal met de gemeente en de universiteit besproken. De universiteit heeft een verkeersregelaar ingezet en overlegt nu wekelijks met alle betrokkenen om de hinder te beperken. (MP)

LEVENDAAL-WEST

Garenmarkt | Geen short stay hotel maar appartementen in Garenmarkt 1A Midden in de zomer sloeg een aantal omwonenden de schrik om het hart toen zij via het Leidsch Dagblad lucht kregen van de plannen van een Zuid-Afrikaanse investeerder om in de voormalige meisjes HBS op de hoek van de Garenmarkt en de Raamsteeg een short stay hotel te vestigen met circa 60 kamers. Naast de bezorgde omwonenden bleek ook het college van B&W danig in zijn maag te zitten met deze aanvraag. Hiervoor was namelijk een wijziging van het bestemmingsplan nodig terwijl Leiden (nog) geen beleid heeft voor short stay. Het is de vraag is of short stay onder de categorie Wonen valt of dat het een hotelfunctie betreft. (FL)

Leefbaarheid van de wijk | Los van de discussie over de bestemming van de oude Meisjes HBS wezen buurtbewoners op de enorme impact van een dergelijk grootschalig project op de leefbaarheid van de buurt. Naast de toename van het aantal verkamerde panden zien we dat er in wijk in de afgelopen periode in een straal van nog geen 200 meter rondom Garenmarkt 1A ook al twee particuliere woningen aan het Steenschuur op slinkse wijze aan de woningvoorraad zijn onttrokken om er hotels in te vestigen. Daarnaast is er een vergunning verleend voor een hostel met 92 slaapplaatsen in twee woningen aan het Steenschuur/Levendaal. Als klap op de vuurpijl dreigen daar nu nog eens 60 appartementen bij te komen met woonruimte voor nog eens 120 mensen. Samen met de bewoners van de 216 studentenkamers die DUWO op de Langebrug heeft gebouwd betekent dit voor onze wijk dat er zo'n 450 bewoners bij komen; tijdelijke bewoners die niet of nauwelijks binding hebben met de vaste bewoners en geen bijdrage leveren aan de sociaal maatschappelijke ontwikkeling en de sociale cohesie. De wijk dreigt hoerdoor in rap tempo te veranderen van samenstelling, een andere bestemming te krijgen en ernstig te verschralen. De hartenkreet van de bewoners werd door de PvdA verwoord in een motie die op 26 september in de Commissie Werk en Middelen aan de orde zou komen. Fred van der Loo heft zich aangemeld om daar namens de bewoners en de wijkvereniging in te spreken. (FL)

Garenmarkt | Behandeling van beroep hostel nog steeds niet voor de rechter Voor de behandeling van het beroep bij de rechtbank, vanwege de door het college verleende vergunning voor het wijzigen van de bestemming van het pand aan Levendaal 2/Steenschuur 16 is nog altijd geen datum gereserveerd. Intussen wachten de bewoners die het beroep instelden al sinds december 2018 op een zittingsdatum. Inmiddels heeft de advocaat van de aanvrager een brief aan de rechtbank verzonden met het verzoek om de behandeling te bespoedigen, omdat de vergunninghouder belang heeft bij een zo spoedig mogelijke behandeling van het beroep. De beroepsprocedure leidt voor de ontwikkelaar tot aanzienlijke vertraging en daarmee tot derving van de inkomsten uit de exploitatie van de panden. Ook wenst de vergunninghouder de verbouwing van de betrokken panden en vervolgens het gebruik als hostel zo spoedig mogelijk te laten aanvangen, maar voor die verbouwing is een zeer aanzienlijke investering vereist. Blijkbaar durft de aanvrager het niet aan om vooruitlopend op de beslissing op het beroep al te beginnen met de verbouwing van het pand, waarvoor inmiddels op 5 september wel een ontwerpbesluit is gepubliceerd maar nog steeds geen definitieve vergunning is verleend. Ook tegen de vergunningaanvraag om het pand te mogen verbouwen is door enkele omwonenden gereageerd met een zienswijze. Wordt dus vervolgd. (FL)

Jan van Houtkade | Singelpark De werkgroep Singelpark Jan van Houtkade wil de gemeente begin 2020 een plan aanbieden voor de inrichting van het ontbrekende deel van het park op de Jan van Houtkade en de Boisotkade tegenover restaurant De Vriend. Op Burendag presenteerde de werkgroep vier schetsen aan buurtbewoners en belangstellenden. 70 mensen kwamen erop af, 44 van hen gaven hun reactie op het daarvoor beschikbare formulier. De overgrote meerderheid wil groen, met behoud van de mogelijkheid om aan de huizenkant, liefst diagonaal, te parkeren. Ook zou men graag zien dat de kade veiliger en minder druk wordt. Op basis van de reacties worden de schetsen verder uitgewerkt. Begin januari worden ze voorzien van een toelichting aan de wethouder aangeboden, met het verzoek om de plannen samen met de werkgroep uit te werken. Een van de leden van de werkgroep is bezig een petitie op te zetten voor de vergroting van de verkeersveiligheid door de snelheid te beperken, en doorgaand vrachtverkeer in te dammen. (MP)

Raamsteeg │Law Park Eind september presenteerde de universiteit de buurt de plannen voor het voormalige museum aan de Raamsteeg. De juridische faculteit wil uitbreiden, omdat het Kamerlingh Onnes Gebouw (KOG) te klein is. Raamsteeg, Steenschuur en Doezastraat zullen in de toekomst een geheel vormen dat op zijn Nengels Law Park gaat heten. Aan de Raamsteeg komen een advocatenkantoor en enkele onderzoeksinstellingen op juridisch gebied, waar studenten stage kunnen lopen. Colleges zullen er niet gegeven worden. De universiteit stelt een kwartiermaker aan om de zaak voor te bereiden, de ontwikkelingen worden met de buurt besproken. PAL Leiden wees op de al te dominante positie van de universiteit in de stad. Anderen vroegen zich af waar de starters die nu hun bedrijf in het gebouw hebben heen moeten. Het gebouw is verder een rijksmonument en niet geschikt te maken voor bewoning. We houden u op de hoogte.

Van der Werfpark | Renovatie Na vijf jaar is er nog steeds geen zicht op renovatie. Uit het kort geleden gevoerde overleg met de projectleider vloeide voort dat:
Fietssluizen vervallen Ze zijn een probleem voor scootmobielen, die moeten omrijden. Van fietsers wordt geen hinder verwacht, maar de ervaring leert dat slechtzienden en slechthorenden behoorlijk schrikken van rakelings langs hen scheurende fietsers en brommers.
De hekken worden verwijderd Het park moet één open en vloeiende verbinding gaan vormen met de Garenmarkt. De Garenmarkt is echter geen park en straks weer een evenemententerrein met talrijke bezoekers. Een open Van der Werfpark zou daar grote hinder van kunnen ondervinden en mogelijk als 'overloop' fungeren voor de feestgangers.
Olifantenpaadjes Het is aannemelijk dat er bij een open park olifantenpaadjes ontstaan. Fietsers komen dan van alle kanten het park in. Nieuwe voetpaden worden voorlopig niet aangelegd.
Leiden Law Park De universiteit wil van het voormalige museum van Natuurlijke Historie aan de Raamsteeg een Law Park maken. Het Van der Werfpark zou dan tussen het Law Park en de juridische faculteit in het KOG gebouw op het Steenschuur aan de overkant komen te liggen.
Transparantie Op de jarenlange gesprekken met de gemeente is transparantie niet van toepassing. Er zijn geen verslagen van de door belanghebbenden ingenomen standpunten.
Experiment Op de vraag van PAL Leiden of het mogelijk is om het gedogen van fietsers over het gedeelde voet- en fietspad als een experiment te beschouwen reageerde de gemeente in eerste instantie afwijzend. Bij het laatste gesprek werd duidelijk dat als het de spuigaten uitloopt er alsnog maatregelen kunnen worden genomen om fietsverkeer in de dammen. Deze vallen echter sowieso buiten het project. Niet wij, maar anderen zijn dan bij de beslissingen betrokken.
Regulier of bijzonder onderhoud? De vraag is of de sinds augustus 2014 aan PAL Leiden voorgelegde ingrepen in het park als regulier onderhoud gelden op basis van een door de Raad goedgekeurd budget, of dat het om een goedgekeurd budget gaat zonder tevoren vastgestelde inhoudelijke plannen. (AK)

PAL LEIDEN BESTUUR
Evenementen│ Reactie PAL Leiden op de conceptnota Evenementenbeleid 'Ambities zijn oké, maar praktisch verandert er nauwelijks iets', zo reageerde PAL Leiden op de gemeentelijke conceptnota 'Evenementenbeleid Leiden 2020'. Het bestuur benadrukt het belang van evenwicht tussen levendigheid en leefbaarheid van de stad. Dat de gemeente op zoek is naar evenementen die meer bij het profiel van de stad passen ondersteunt PAL Leiden van harte. Er zijn enkele goede voorbeelden, maar de komende jaren staan vooral decibellen producerende volksfeesten voorop. In de nota is nauwelijks begrip te vinden voor de hinder van geluid en het gezondheidsrisico. Men erkent dat in een historische binnenstad categorie 2 en 3 evenementen niet (meer) passen, maar het blijft bij mooie woorden, B&W houden vast aan de huidige geluidsnormen, ondanks de adviezen van de Omgevingsdienst.
PAL Leiden bepleit het toepassen van nieuwe technieken om geluidshinder te voorkomen en adviseert het college deze toe te passen zoals in andere steden al gebeurt. Permanente geluidsmeting en handhaving bij overtredingen helpen ook, maar daar schort aan. Tenslotte dringt PAL Leiden aan op gedegen onderzoek naar het economische effect van evenementen. In de conceptnota staat dat deze zorgen voor meer bestedingen en belangrijk zijn voor het aantrekken van studenten en bedrijven, maar de onderbouwing ontbreekt. De volledige tekst van de reactie is te vinden op www.palleiden.nl . (FL)

Parkeervisie en de gevolgen voor de binnenstad │Het gaat de verkeerde kant op met de voorbereidingen van een nieuwe parkeervisie, althans dat is de mening van Ondernemend Leiden. De gemeente focust volgens dat samenwerkingsverband te zeer op het de stad uitwerken van auto's door alles lastiger en duurder te maken, zonder rekening te houden met de vraag waar mensen dan wel kunnen parkeren.
Sinds januari van dit jaar zijn bewoners, ondernemers en andere belanghebbenden in gemeentelijke parkeerpanels met elkaar in gesprek over de nieuwe parkeervisie. Ook PAL Leiden neemt daaraan deel. De afspraak was dat er aan het eind van de zomer, mede op basis van de inbreng uit dit participatietraject, een nieuwe parkeervisie zou worden gepresenteerd door het college. De vertaling van de visiepunten voor de auto en de fiets in nieuwe beleidsregels en bijpassende parkeernormen bleek echter meer voeten in de aarde te hebben dan was voorzien. Daarom blijven de presentatie van die visie en het bijbehorend beleid nog uit en bestaat er nog altijd veel onduidelijkheid over de toekomst van het parkeren in Leiden. Duidelijk is wel dat het college een streep zet door een autovrije binnenstad en nu afkoerst op een autoluwe en deels autovrije binnenstad. Alleen de gebieden rondom de Pieterskerk en de Hooglandse kerk worden autovrij, zo is te lezen in de in september gepresenteerde 'Startnotitie Binnenstad Leiden 2020-2024. (FL)

Parkeergarages │Het uitgangspunt blijft dat de nieuwe parkeergarages er in eerste instantie zijn voor de bezoekers van de stad. Omdat die parkeergarages niet alle dagen vol zijn zal er op de meeste dagen ruimte zijn om extra parkeerders op te vangen. De gemeente werkt nu aan een regeling waarbij bewoners tijdens dalmomenten, tegen beperkte meerkosten in de garages kunnen staan. Het ziet er naar uit dat die bewoners dan op de piekmomenten een parkeerplek elders zullen moeten zoeken of ervoor moeten kiezen het reguliere parkeertarief te betalen. Het laatste woord is daar wat PAL Leiden betreft nog niet over gezegd. Zo'n oplossing verhoudt zich namelijk slecht met de uitkomsten van het parkeerpanel, dat specifiek was ingesteld om de parkeerproblemen voor de bewoners rondom het nieuwe plein aan de Garenmarkt op te lossen. Daarbij is geconstateerd dat er met name in de nachtelijke uren een fors tekort is aan parkeerplaatsen voor vergunninghouders. Wat de gemeente nu lijkt te doen is eerst een tekort creëren door overal in de wijk parkeerplaatsen weg te halen om vervolgens vergunninghouders de worst voor te houden om tegen bijbetaling en alleen nog maar in de daluren in de parkeergarage te mogen staan. Dat betekent dus twee maal betalen voor een parkeerplek en dat lijkt ons geen goed plan! (FL)

PAL LEIDEN

De Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PALLeiden) stelt zich ten doel de leefbaarheid in de wijk te vergroten. Het bestuur bestaat uit bewoners die voor maximaal zes jaar door de leden worden gekozen. Jaarlijks in april is er een ledenvergadering waarin het bestuur zich verantwoordt voor het reilen en zeilen van de vereniging en de financiën. Jaarverslag, statuten en reglementen zijn te vinden op de site: **palleiden.nl**. De wijk is een van de grootste van de binnenstad en bestaat uit de buurten Pieterswijk, Academiewijk en Levendaal-West. Op het kaartje hieronder zijn de grenzen aangegeven.

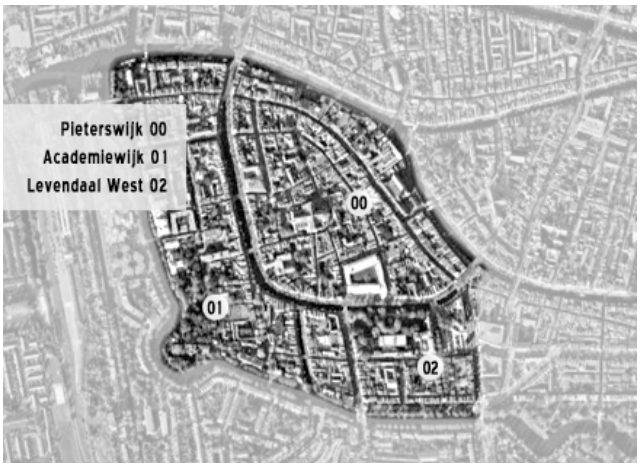

Adres en gegevens: Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PAL Leiden)
KvK Rijnland: 40445179
Postadres: Levendaal 6b, 2311 JL Leiden
@-mail: info@palleiden.nl
Bankrekening: NL47INGB0003664416 t.n.v. Vereniging voor Pieters- en Academiewijk Leiden

WWW.PALLEIDEN.NL

Bestuur

- **Aart Martin de Jong** voorzitter
- **Fred van der Loo**, secretaris-penningmeester, nieuwsbrief
- **Wim Brugman** bestuurslid
- **Jan Demper**, bestuurslid – distributie Hart van de Stadkrant
- **Adri Klaassen** bestuurslid

Hart van de Stadkrant De Hart van de Stadkrant is een uitgave van PAL Leiden. De krant verschijnt driemaal per jaar in een oplage van 3000 exemplaren. Hij wordt verspreid onder de leden van de gemeenteraad, ligt ter inzage in het stadhuis, de OB, verschillende leestafels van cafe's en wordt huis aan huis bezorgd. Kopij graag voor de op het voorblad aangegeven datum opsturen naar: redactiehvds@palleiden.nl.

Nieuwsbrief PAL Leiden geeft naast de krant een digitale Nieuwsbrief uit, waarvoor u zich kunt aanmelden op de website. De verzending gebeurt door Fred van der Loo, secretaris.

Redactie
Marjolijn Pouw (eindredactie), Charlotte Boschma, Carla van der Poel, Els Olden

Vaste medewerkers
Jacques van Alphen, Sarah Hart (foto's), Jan Pieters, José Plevier

Opmaak | Sanne Dresmé
Website | Hans Tebra
Drukwerk | Drukkerij van der Linden, Vliet 4a – 6 Leiden
Bezorging | **Organisatie** Jan Demper. **Bezorgers**: Sarah Hart, Aart Martin de Jong, Adri Klaassen, Jan Pieters, José Plevier, Marjolijn Pouw, Evelyne van Lottum en Marcel Schikhof, Henk van der Wal

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Artikelen en gesprekken | Jacques van Alphen, Roel van der Berg, Charlotte Boschma, Gertjan Bots, Wim Brugman, Leendert Couprie, Koen Fick, Huub Frencken, Hans Greeve, Marc de Groot, Paul Hofhuis, Steven Janse, Albert Kingma, Fred van der Loo, André van Noort, José Plevier, Carla van der Poel, Marjolijn Pouw, Carlo van Praag, Giny Schoemaker, Theresa Steeman, Aarnoud Vrolijk, Roeland van Wely, Werkgroep Garenmarkt PAL Leiden, Wergroep wonen PAL Leiden, Werkgroep Singelpark PAL Leiden, Jan Wieles, Ton van der Zon

Berichten | Adri Klaassen, Fred van der Loo, Marjolijn Pouw

Foto's en illustraties | Guido de Bruin, Jos van den Broek, ELO, Sarah Hart, Internet, Josje Klaassen, Esther Kok, Jan Lagas, Marjolijn Pouw, Vleermuis.net, Verkade Album, Van der Velde, Sonja Wagemans

Donateurs | M.L.C. de Geus, Gemeente Leiden, VvE Kruitschip

De *Hart van de Stadkrant* is een uitgave van PAL Leiden. Hij wordt gemaakt en bezorgd door vrijwilligers.

LID WORDEN VAN PAL LEIDEN OF DONATEUR?

Dat gaat heel gemakkelijk.

1. **Lid worden** | Ga naar de website palleiden.nl. Kies in het hoofdmenu Aanmelden-Lid worden en vul daar uw gegevens in. Kort daarna ontvangt u digitaal de factuur voor uw lidmaatschap: € 10 ongeacht de omvang van uw huishouden.
2. **Donateur worden** | Stuur een mail naar info@palleiden.nl met uw persoons- en/of bedrijfsgegevens en het bedrag dat u wilt doneren (minimaal € 15). U ontvangt vervolgens een factuur met het door u aangegeven bedrag. Bij een donatie van € 100 of meer vermelden wij uw naam achter op de Hart van de Stadkrant.

Zeer bedankt!

BELANGRIJKE TELEFOONNUMMERS

Wijkagent Dennis Perdok: **0900 8844**
Buitengewoon Opsporingsambtenaar (BOA) Martin Oppelaar: **14071 of** m.oppelaar@leiden.nl
Gemeentelijke diensten **14071**